

ביטוח לאומי מחלקה לתי

34703

דין וחשבון המוסד לביטוח

מוסד לביטוח לאומי

820

מלל

המוסד לביטוח לאומי

דין וחשבון 1959/60

820

מלל

המוסד לביטוח לאומי

ההשלמת הדין־וחשבון לשנת 1959/60 המוגש בזה, הננו מפרטים להלן נתונים ארעיים גם לשנת 1960/61.

במשך 7 שנות קיומו של המוסד
 1 באפריל 1954 - 31 במרס 1961

נגבו דמי ביטוח בסך 400 מיליון ל"י
 שולמו גימלאות בסך 224 מיליון ל"י

תביעות שאושרו וגימלאות ששולמו, לפי ענפים

אפריל 1954 - מרס 1961		אפריל 1960 - מרס 1961		ענף הביטוח
גימלאות ששולמו בלירות	תביעות שאושרו מספר	גימלאות ששולמו בלירות	תביעות שאושרו מספר	
224,000,000	813,000	70,000,000	143,000	סך־הכל
114,300,000	94,000	38,650,000	18,500	ענף זקנה ושאיירים
53,600,000	276,000	13,300,000	54,000	ענף נסעני עבודה
44,900,000	395,000	10,150,000	63,500	ענף אמהות
11,200,000	48,000	7,900,000	7,000	ענף משפחות מרובות ילדים

34703

דין וחשבון המוסד לביטוח
מוסד לביטוח לאומי
מלל 820

המוסד לביטוח לאומי דין וחשבון 1959/60

ה ת ו כ ן

3	דברי פתיחה — ד"ר ג. יוספטל, שר העבודה
4	הארות
5	6 שנים לביטוח הלאומי — ד"ר ג. לוטן
8	ביטוח זקנה ושירים
14	ביטוח נפגעי עבודה
23	ביטוח אמהות
27	ביטוח משפחות מרובות ילדים
32	גביית דמי ביטוח
38	מנגנון המוסד
41	סוגיות משפטיות
46	מתוך הדין-וחשבון של אקטואר המוסד
49	מאזנים ולוחות
59	רשויות המוסד

הוצא לאור ע"י המחלקה ליחסי ציבור של המוסד לביטוח לאומי,
על-סמך נתונים של המחלקה למחקר וסטטיסטיקה.

ירושלים, אייר תשכ"א, אפריל 1961

25117

המוסד לביטוח לאומי - דין ו
חשבון

6 +1959-60

דין וחשבון המוסד לביטוח לאומי לשנת 1959, המסכם את פעולות שנתו השישית, צריך לשמש אסמכתא נוספת לכל המעוניינים בבעיות הביטוח הסוציאלי בישראל, כדי לבחון את התקדמותו ואת יציבותו, על ענפיו השונים, ולעמוד על הבעיות הטעונות שיקול ותיקון מפקידה לפקידה, לאור הנסיון הנרכש. ביחוד חשוב הדבר לאותו חוג של אנשים המתמחים בבעיות הביטוח הסוציאלי באופן מקצועי.

גם דין וחשבון זה, כקודמיו, מסיק על חולשתו של ענף ביטוח זקנה ושאיירים. אף לאחר ההעלאה בדמי הביטוח לענף זה, מצביעים הנתונים על גרעון אקטוארי לגבי חלק ניכר של מבוטחים וביחוד עולים חדשים, אולם אין להתעלם משיפור המצב שהושג לאחרונה.

הדין וחשבון מוכיח על חולשה נוספת, שאיננה אמנם חול-שה מאזנית, אולם יש להסב את תשומת-הלב אליה. ענף נפגעי עבודה הוא ענף מאוזן מבחינה חשבונית, אולם אין להשלים עם העובדה שרובצת על ענף זה הוצאה כה גדולה ומיותרת—של תשלומי גימלאות לנפגעי עבודה, בסכום העולה ל-12 מיליון ל"י בשנת הדו"ח הנסקרת, ואין האומד-נים לשנה שלאחריה מלמדים על הקלה בענין זה. יש למצות כל אפשרות, הדרכתית ופיקוחית, תחקית ושיפוטית, כדי לשפר במידה מכרעת את המצב הקשה בשטח הבטיחות, אשר נוסף לנזקו הכספי, גדול לאין שיעור הוא נזקו לאדם העובד, לבני משפחתו ולמשק הארץ.

אולם, אם היות כל דין וחשבון המסכם שנת פעולה נוספת של המוסד לביטוח לאומי בבחינת קריאה לשיפורים ולתי-קונים בתחום הניהול, החקיקה ומשק הכספים, הוא גם ציון בדרך ההתקדמות וההתבססות של הביטוח הסוציאלי, שהוא הגשמת השאיפה לממלכתיות יהודית במשטר של צדק חברתי ובטחון סוציאלי.

ר. 105/59

שר העבודה

ירושלים, כ"א אדר תשכ"א

(10 במרס 1961)

הארות

מספר המבוטחים במוסד מגיע ל-660,000 לעומת 535,000 בשנת 1955

אורך החיים הממוצע בארץ עלה מ-54 שנה ב-1926 ל-70-72 שנה ב-1959

למעלה מ-50,000 זקנים (70,000 נפשות) מקבלים כיום קצבת זקנה

ירד אחוז "הנתמכים" מבין מקבלי קצבאות זקנה

כ-7,500 אלמנות מקבלות קצבאות שאירים לכל חייהן

העליה התלולה במוספר חאונות העבודה נמשכת: 2 מיליון ימי עבודה בשנה ירדו לעמיון

המוסד מציע הקלות בביטוח נפגעי עבודה לעצמאיים

הוגדל סכום מענק הלידה

במושבי עולים - שיעור הילודה הגבוה ביותר בארץ

הוכח, כי הקצבה המשפחתית מוענקת לזקוקים לה ביותר

גדל חלקם של ה"לא-שכירים" במימון הביטוח הלאומי

רק צעיר, הנכנס לביטוח הלאומי בגיל 20, ישלם את שווי הגימלאות

הממוצעות להן הוא יהא זכאי

המוסד מכין תיקונים מרחיקי לכת בחוק הביטוח הלאומי

5.10.57

המוסד

6 שנים לביטוח לאומי

דין וחשבון, המסכם פעולות המוסד לביטוח לאומי במשך שנה אחת, הינו כעין חשבון-נפש של רשויות המוסד ועובדיו ומילוי חובה לגבי הממשלה והציבור הרחב. מטרתו של דין וחשבון מעין זה היא לבחון, אם יש ביכולתו של המוסד לקיים את ההתחייבויות המוטלות עליו על פי החוק לגבי המבוטחים, לא רק בעת הקרובה – אלא גם לטווח ארוך יותר. לפיכך נסקרים בו נושאים שנדונו גם בדינים וחשבונות של השנים הקודמות; למרות שמצב הדברים משתנה מדי שנה בשנה, הרי הבעיות המהותיות עומדות בעינן. הקורא הסקרן, אשר יחפש תגליות בלתי צפויות, עלול להתאכזב; אילו היו בפי המוסד חדשות מרעישות, היה בכך סימן לניהול בלתי יציב של ענייני המוסד.

הנתונים עליהם מתבססת הסקירה בדין-וחשבון נאספים בתום שנת הפעולה, ולפיכך נהוג אצלנו – בדומה למדינות רבות המפרסמות דינים וחשבונות על פעולות המוסדות לביטוח סוציאלי – שהדו"ח מופיע רק במרחק מסוים מהתקופה בה הוא דן.

מתוך החומר המובא בדין וחשבון זה ברצוני להצביע על מספר נושאים בהם התלבט המוסד בשנה החולפת.

העלאת דמי ביטוח זקנה ושאירים

אקטואר המוסד הצביע בשנים הקודמות על העובדה המדאיגה, כי אפילו מבוטח צעיר הנכנס למסגרת הביטוח בגיל 18 ומשלם דמי ביטוח מכסימליים משך 47 שנים (וזהו המקרה האופטימלי) – גם תשלומיו של מבוטח זה, בהגיעו לגיל הקצבה, לא יכסו את שווי הגימלאות הממוצעות להן הוא זכאי. למסקנה זו הגיע האקטואר על סמך שיעור דמי הביטוח שהיה קיים ב-1958/59, ובעקבותיה הודיע שר העבודה בראשית שנת 1960/61 על כוונתו להגדיל שיעור דמי ביטוח זקנה ושאירים. רצונו זה של השר נתקל תחילה בהתנגדותה של מועצת המוסד וועדת הכספים של הכנסת, ורק לאחר דיונים ממושכים ברשויות המוסד בוצעה ההעלאה בשיעור 0.8% מהשכר או מההכנסה. העלאה זו השיגה את מטרתה, כפי שמעיד דין וחשבון אקטואר המוסד לשנת 1959/60. כיום, לגבי אותו מבוטח צעיר הנכנס לביטוח לאומי בסיום שירותו הצבאי, שווה הערך המהוון של תשלומיו לסכום גימלאותיו הממוצעות. כמובן שאין עדיין איזון בין תשלומים לבין גימלאות ממוצעות של מבוטח הנכנס לביטוח לאומי בגיל גבוה יותר, או של עולה המגיע ארצה בגיל גבוה מ-20 שנה.

דמי ביטוח ונס הכנסה

העלאת דמי ביטוח לאומי לא הכבידה במיוחד על עובדים שכירים, (שהתבטאה רק ב-0.3% משכרם) אך היה לה משקל מסוים לגבי עובדים עצמאיים, שאצלם התשלום המכסימלי לכל ענפי ביטוח ולקרן השוואה למשרתים במילואים מגיע ל-287 לירות לשנה. אצל משפחות גדולות, הזכאיות לניכויים אישיים ניכרים משלטונות מס הכנסה, עלול להתהוות מצב בו סכום דמי הביטוח השנתיים עולה על סכום מס הכנסה אותו הן חייבות לשלם. דמי ביטוח משתלמים, כידוע, מהכנסת ברוטו,

לפני הפחתת הניכויים האישיים בהם מתחשב מס הכנסה בלבד, ומצב זה עשוי להיראות כפרדוקסלי: מוסד סוציאלי כביטוח לאומי אינו מתחשב בגורמים אישיים (כגון מספר נפשות התלויות במפרנס) בהם מתחשב מס הכנסה שהוא מוסד פיסקלי-התחשבות כזו בביטוח הלאומי היתה גורמת לתסבוכת מרובה בתהליכי גבייה ומיני-הל, ומאידך אין לשכוח שמשפחה גדולה עשויה ליהנות במידה גדולה יותר מגימל-אות הביטוח הלאומי.

על אף ההבדלים בשיעורי המס ובשיטות הגבייה, יש ענין בנסיון להשוות את התפתחות הגבייה בביטוח הלאומי לעומת מס ההכנסה. בשנת 1954/55 היוותה הגבייה במוסד כרבע מהגבייה במס הכנסה, בשנים האחרות (פרט לשנת 1958/59) כולל שנת 1959/60, הגיע האחוז לשליש לערך.

ההכנסה הלאומית בשנת 1959 הסתכמה ב-3,047 מיליוני לירות, וגביית דמי ביטוח לאומי הגיעה בשנת 1959/60 ל-76.1 מיליון ל"י, מכאן שהגבייה לביטוח הלאומי היוותה 2.5% מההכנסה הלאומית.

כרטסת רב-שנתית

אחת מבעיות היסוד, שעמדה בפני מתכנני הפעולות המינהליות של המוסד, היתה כיצד להבטיח רישום זכויות המבוטחים הנרכשות על ידם בשלמם דמי ביטוח-במדינות רבות מתבסס רישום זה על פנקס, המוחזק בידי המבוטח, בו הוא מדביק בולים אותם הוא מקבל תמורת תשלומיו. בישראל לא נראתה שיטה זו רצויה בשל העובדה שהיא תטיל עול, טרדה ודאגה מתמדת על ציבור המבוטחים, שכן זו שיטה המעבירה את האחריות לרישום על שכמם של המבוטחים עצמם. המוסד בחר בשיטת רישום המבוססת, אצל השכירים, על הנתונים המתקבלים מהמעבידים באמצעות דיווחם למס-הכנסה והמבוצע על ידי המוסד בעצמו. נתונים אלו מעובדים על ידי מכוונת י. ב. מ. לכרטסת רב-שנתית הרושמת לכל מבוטח את כל התשלומים ששולמו עבורו וכן את שאר הנתונים הדרושים למוסד. בביצוע שיטה זו הלכה למעשה נתקל המוסד בקשיים לא מעטים: אצל עובדים בשכר יומי מתחלפים המעבידים לעתים קרובות מאוד, ולא כל מעביד מדווח דיווח שמי מדויק בצורה תקינה, כך שאין המוסד יכול תמיד להיות בטוח שכל הזכויות נרשמות בכרטסת-בעיה זו אינה נוגעת רק לעובדים יומיים. גם העתקי דינים וחשבונות של המעבידים על עובדיהם הקבועים לקויים לפרקים (בלי ציון מספר זהות, כתב בלתי קריא וכד') ואין באפשרות המכונה לרשום דבר שלא נמסר לה או מיסמך שהוא בלתי קריא או שאינו נכון. נוסף לכך מגיעים נתונים אלה לגבי העובד הקבוע לידי המוסד באיחור של כשנה וחצי לאחר סיום תקופת עבודתו של העובד.

המוסד, תוך עירנות מתמדת לבעיה זו וחיפוש דרכים לפיתרונה, הקים שתי ועדות לבדיקת הבעיה ואף פנה למשרד העבודה הבינלאומי בבקשת יעוץ לפיתרונה.

תיקוני חוק

הרצון להתאים את נוסח החוק למציאות הסוציאלית המשתנית בקצב מהיר ולהיעזר בנסיון שנצטבר בכתלי המוסד, מוצא את ביטויו בהצעות לתיקוני חוק הביטוח הלאומי לממשלה ולכנסת.

בחלקם, תיקונים אלה הם טכניים ובאים להקל על הביצוע המינהלי; אך החשובים שבהם הם אותם התיקונים הנועדים להחליש את הסנקציות שהועמדו לרשות המוסד כדי להניע את המבוטחים לקיים את חובותיהם. מינהלת המוסד הגיעה למסקנה, שבתום שש שנות פעולתו, השתרש הביטוח הלאומי בתודעתו של הציבור במידה המאפשרת לו להנהיג גישה ליברלית יותר לגבי סעיף 50 לחוק, האומר כי לא תינתן גימלה למבוטח שאינו שכיר, או לבני משפחתו, אם הוא פיגר למעלה מ-6 חודשים בתשלומיו. הצעות המוסד לתיקון החוק באות להמתיק את הדין במקרי

Y

1950	370
1960	3047
1960/50	8.2
Normal Tax	
1950/57	21.8
1960/61	334.7
60	15.4
50	

	Y	T
1954/5	1400	123.2
1960/1	3047	334.4
	2.2	2.7

פיגור בתשלום דמי ביטוח גם בביטוח נפגעי עבודה-עצמאיים ובביטוח אמהות, וגם להאריך את תקופת הפיגור המותרת מבלי להפסיד זכויות. בדרך כלל רואה המוסד בפסיקת בתי דין לביטוח לאומי הדרכה בשאלות שיש בהן ספק, והכרעה בשאלות לגביהן היו קיימים חילוקי דעות. המוסד מקבל ברצון את דין בית המשפט גם כשמסקנותיו אחרות מאלו של היועצים המשפטיים של המוסד. מצב אחר נוצר כשפירוש החוק על ידי בית הדין מסכן את עצם עקרון הביטוח, עקרון המתנה מתן גימלה בקיום חובת תשלום דמי הביטוח. גם במקרה זה אין המוסד מסתייג מנכונות השיפוט, אולם רואה הוא מחובתו למנוע ערעור עקרון הביטוח הנובע מפירוש בית הדין. במקרים בהם פירוש החוק על ידי בית הדין איפשר מתן גימלה מבלי שהאדם חייב היה לשלם דמי ביטוח, מציע המוסד תיקוני חוק או התקנת תקנות הבאות להחזיר את חובת התשלום על המבוטח ולקיים את העקרון, כי זכאותו של המבוטח מותנית בתשלומיו.

דיבוי תאונות העבודה

כפי שכבר נאמר בהזדמנויות רבות, מספר תאונות העבודה בארץ נמצא בקו עליה מתמיד, ועולה על תוספת כוח האדם למשק. לפי החישובים של המחלקה למחקר וסטטיסטיקה של מוסדנו, כ-2 מיליון ימי עבודה יורדים לטמיון כל שנה והנזק הכספי הנגרם למשק נאמד ב-20 מיליון לירות, נוסף לסכומים המשתלמים לנפגעי עבודה מקופת המוסד. מצב זה מחייב פעולה רצינית בשטח מניעת תאונות העבודה על ידי הסברה, חינוך ושיפור סדרי הבטיחות. מתוך תיאור הפגיעות מסתבר שהגורם האנושי (כגון חוסר זהירות מצד העובד, מצבו הנפשי ויחסו לעבודה) הוא שמביא, לעתים קרובות, לתאונות עבודה. המוסד נקט באמצעים, בשיתוף עם גורמים אחרים, להגברת מאמצי הפיקוח על סידרי הבטיחות במפעלים והעמיד אמצעים כספיים לרשות פעולה זו.

קביעת המושג "פרישה" בביטוח זקנה

בענף ביטוח זקנה מתלבט המוסד בקביעת קניי-מידה לפרישה חלקית או צימצום עבודה המזכים לקצבת זקנה בגיל 65 אצל עובד עצמאי. החוק קובע, שמבוטח אשר צימצם את עבודתו במידה ניכרת כבר בגיל 65 ואין עבודה זו סותרת את המושג "פרישה", יראה אותו המוסד כפורש, בתנאי שהכנסתו מהעבודה המצומצמת אינה עולה על סכום שנקבע. לגבי עובד שכיר ניתן, בדרך כלל, לקבוע את מידת צימצום עבודתו אצל מעבידו; לא כן המצב אצל בעל עסק עצמאי העובד בעצמו בעסקו. המוסד נאלץ לפרקים לערוך בדיקה אינדיבידואלית על צימצום עבודתו, ומקשה לעתים על תובע הגימלה להמציא הוכחות לטענתו שהוא צימצם או פרש חלקית ממשלח ידו. בעיה זו טרם מצאה את פיתרונה.

בנינים חדשים

קרוב לחצי מיליון איש מבקרים אישית כל שנה בסניפי המוסד. למעלה מ-70,000 תשלומים מבוצעים כל חודש על ידי מנגנון המוסד. היקף עבודה זו גורם לצפיפות רבה בסניפי המוסד השונים ובמשרד הראשי, ותנאי הדיור מקשים על ביצוע יעיל של הפעולות ועל שירות נאות לאזרח. המוסד נאלץ, לעתים, להרחיב את שטח הבנינים שלו ולהדביק את גידול ההיקף על ידי בניה חדשה. בנינים חדשים נבנו בחיפה, טבריה, נהריה, כפר-סבא; שטח נוסף הוקצב לסניפים עפולה, עכו, נתניה, רמת-גן, והוחל בתיכנון בנין למשרד הראשי בירושלים ולסניפי יפו, באר-שבע ורמלה.

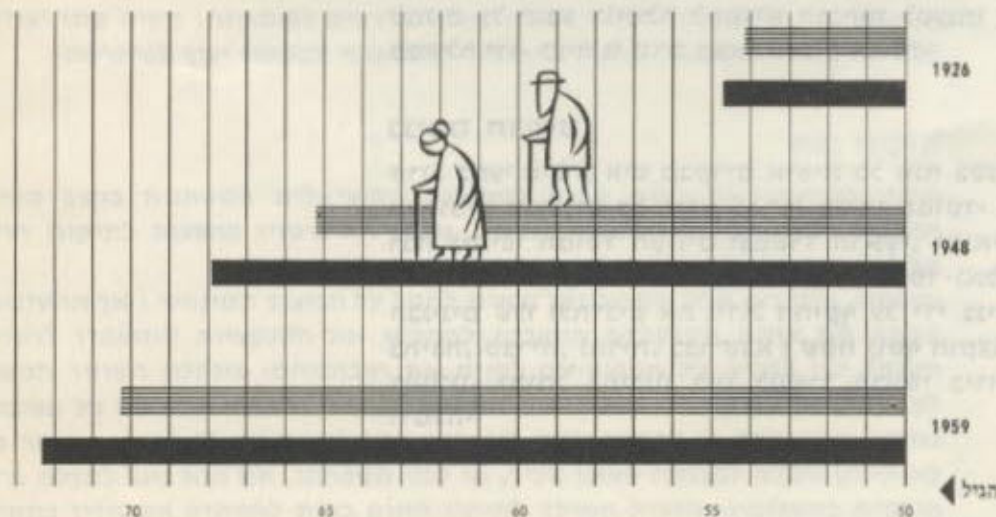
ביטוח זקנה ושאירים

הזקנה מהווה בכל ארץ בעיה כלכלית קשה שחומרתה גדלה ככל שגדל אחוז הזקנים היוצא ממעגל חי המשק והפרנסה; בישראל, למרות שאחוז הזקנים הינו נמוך יחסית לארצות אחרות, הרי שאחוז התושבים הקשישים נמצא בעליה מתמדת. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, היו בישראל בסוף 1959 כ-100,000 איש בגיל 65 ומעלה (מהם כ-47,300 גברים ו-52,600 נשים) מתוך אוכלוסיה כוללת של 2,089,000 נפש — כלומר, 4.9%.

בעוד שבשנת 1926 הגיע אחוז היהודים בני 65 ומעלה לכדי 4.1% מכלל האוכלוסיה היהודית בא"י, ירד אחוז זה בנובמבר 1948 ל-3.8, בעיקר בשל תנאי העליה דאו שהגבילו את עלייתם של קשישים. בדצמבר 1959 הגיע שיעור הזקנים בגילים הנדונים ל-4.8% מכלל האוכלוסיה היהודית; הדבר מוסבר בעליה ההמונית משך 10 השנים הראשונות לקיום המדינה, שהביאה עמה מספר ניכר של עולים בגיל קשיש.

בארץ היה אורך החיים הממוצע ליהודים בשנת 1926 — 54.1 שנה לגבר ו-54.7 לאשה. עם קום המדינה, בשנת 1948, היה אורך החיים 65.2 לגבר ו-67.9 לאשה, ובשנת 1959 עלה ל-70.2 שנים לגבר ו-72.3 שנים לאשה (לפי נתוני הלשכה לסטטיסטיקה).

אחוז הזקנים בישראל

אורך החיים בישראל

אורך החיים

ההבדלים באחוז הקשישים בארצות השונות נובעים, בעיקר, מאריכות החיים הממוצעת באותן ארצות.

אורך החיים הממוצע נמצא בעליה מתמדת ברוב ארצות העולם. בעיקר בשל תנאי חיים ותברואה תקינים יותר ויכולתו של מדע הרפואה להתגבר על מחלות שהיו פעם קטלניות.

בארצות הברית היה בשנת 1880 אורך החיים הממוצע — 35 שנים, בשנת 1900 — 50 שנה וכיום הוא מגיע ל-67 שנה לגבר ו-73 לאשה. בבריטניה עלה אורך החיים מ-40 שנה בשנת 1854 — ל-68 לגבר ו-73 לאשה בשנים האחרונות. בברית המועצות הגיע אורך החיים בשנים 1955/56 ל-63 שנים לגבר ו-69 שנים לאשה.

אמנם גם כיום קיימות ארצות שאורך החיים הממוצע של תושביהן הוא נמוך: במצרים, למשל, אורך החיים הממוצע הוא פחות מ-40 שנה, בהודו 32 שנה, בצ'יילון 32 ובסין 30 שנה.

אורך החיים הממוצע (בשנים) בארצות שונות

אורך החיים הממוצע	השנה	הארץ	אורך החיים הממוצע		השנה	הארץ
			גברים	נשים		
69.0	1955/56	ברית המועצות	74.7	71.1	1951-55	נורבגיה
69.8	1951-55	פינלנד	73.9	71.0	1953-55	הולנד
67.3	1946-49	בלגיה	72.3	70.2	1959	ישראל
63.5	1952-54	יוגוסלביה	63.4	69.9	1951-55	דנמרק
50.6	1938	קוריאה	73.3	67.8	1956	אנגליה
41.8	1936-38	מצרים	70.9	66.4	1948-53	שוויצריה
32.4	1941-50	הודו	71.1	65.0	1952-56	צרפת
			68.5	64.5	1949-51	גרמניה המערבית

קצבת זקנה

בארצות רבות נעשה נסיון לפתור את הבעיות הכלכליות של הזקנים, החסרים במקרים רבים תעסוקה מתאימה ומקור מחייה מספיק, בעזרת קצבאות לזקנים, הניתנות באמצעות ביטוח סוציאלי.

עד 1958 הנהיגו 58 ארצות בעולם את ביטוח הזקנה; ישראל החלה, כידוע, בתשלום קצבאות זקנה באמצעות הביטוח הלאומי באפריל 1957.

בסוף מרס 1958 כבר הגיע מספר מקבלי קצבאות הזקנה בארץ ל-31,500 לערך; המספר עלה על 39,000 במרס 1959, ואילו במרס 1960 הגיע מספר מקבלי קצבאות הזקנה ל-46,665, וכיום נהנים למעלה מ-50,000 זקנים מקצבאות זקנה.

תביעות שנדחו. מספר התביעות שנדחו ע"י המוסד היה בשנת 1959/60 — 762 (חלק מהתביעות שנדחו, אושר לאחר מכן). הסיבות העיקריות לדחייה היו: אי פרישה מעבודה (38% מהתביעות), אי ביטוח על פי החוק (28%) והיעדר תקופת אכשרה (18%).

סוגי המבוטחים. במשך שנת 1959/60 המשיך לרדת אחוז המבוטחים שסוגם צויין בעת אישור הקצבה כ"נתמכים", ועלה אחוז המבוטחים השכירים והעצמאיים. בשנה הנדונה הגיע אחוז הנתמכים, מתוך כלל מקבלי הקצבה, ל-61 (בהשוואה ל-75 עד 80 אחוז בחודשים הראשונים לתשלום קצבאות הזקנה) ואילו חלקם של המבוטחים השכירים והעצמאיים הגיע ל-26%.

המין ומספר התלויים. בין מקבלי קצבאות הזקנה במרס 1960 היו 44% גברים ו-56% נשים. לשני שלישים לערך מבין מקבלי הקצבה לא היו "תלויים" במובן החוק, ל-30% היה תלוי אחד ול-5% היו שני תלויים או יותר.

גיל מקבלי הקצבה. במרס 1960 היו כ-60 לכל 100 גברים מקבלי קצבאות זקנה — עד גיל 70, וכ-40 בגיל של 70 ומעלה (70-73), בין הנשים היה עדיין אחוז ניכר (37%) בגילים 60-64.

מספר תביעות לגימלאות זקנה, שאירים ודמי קבורה בשנים 1955/56 - 1958/59

ה ש נ ה	קצבאות זקנה ששולמו בסוף השנה	ש א י ר י מ			ד מ י ק ב ו ר ה				
		נ ת ק ב ל ו	א ו ש ר ו		נ ד ח ו	נ ת ק ב ל ו			
			ק צ ב ה	מ ע נ ק			ס ר ה כ ל		
1955/56	—	1,014	859	10	849	95	1,881	1,589	182
1956/57	—	1,555	1,290	19	1,271	194	3,258	2,412	588
1957/58	31,501	1,979	1,647	25	1,622	208	4,742	3,532	478
1958/59	39,149	1,982	1,781	17	1,764	239	5,242	4,325	604
1959/60	46,665	2,425	2,172	18	2,154	155	6,442	5,514	476

כידוע הוכנס, מתוך שיקולים פיסקליים, סייג בחוק לביטוח לאומי אשר צימצם את מסגרת המבוטחים. ביום קבלת החוק בכנסת (נובמבר 1953), לגילים 18 עד 67. אולם, ככל שאנו מתרחקים מאותו תאריך, עולה גילם של אלה הכלולים בין המבוטחים. ניכרת עליה בגילם הממוצע של מקבלי קצבאות זקנה; בעוד שבמרץ 1959 היה הגיל הממוצע של גברים הנהנים מקצבה זו 69 שנים, ושל נשים 66.7 שנים, הרי במרס 1960 הגיע הגיל הממוצע לגברים ל-69.5 ושל נשים ל-67 שנים.

בישראל, הגיל המוחלט המזכה לקצבת זקנה הוא, כידוע, 70 שנה לגבר ו-65 שנה לאשה. (מבוטח שפרש מעבודתו: 65 שנה לגבר ו-60 לאשה) ומעניין יהא להשוות זאת עם ארצות אחרות.

גיל הפנסיה בארצות שונות*

ה א ר צ	גיל הפנסיה		ה א ר צ	גיל הפנסיה		ה א ר צ
	ל ג ב ר	ל א ש ה		ל ג ב ר	ל א ש ה	
קנדה	70	70	ישראל	65	60	
אירלנד	70	70	הולנד	65	65	
נורבגיה	70	70	שוויצריה	65	63	
שוודיה	67	67	איטליה	60	55	
אנגליה	65	65	ברית המועצות	60	55	
ארצות הברית	65	65	הונגריה	60	55	
פינלנד	65	63	צרפת	60	60	
בלגיה	65	60	ארגנטינה	55	50	
גרמניה המערבית	65	60	יוגוסלביה	55	50	
דנמרק	65	60	אורוגוואי	50	50	

* בשנת 1958.

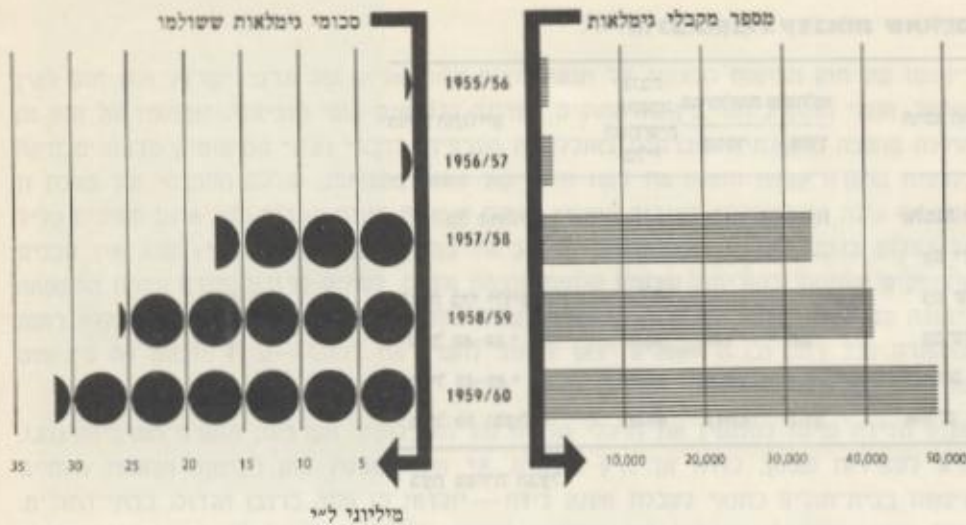
דחיית הפרישה מהעבודה. גברים מבוטחים בגיל 65, ונשים מבוטחות בגיל 60, הממשיכים בעבודתם, נהנים מתוספת של 5% בעד כל שנה שבה הם ממשיכים לעבוד. מספרם של המבוטחים שקצבתם הוגדלה עקב דחיית הפרישה מעבודה הגיע עד מרס 1960 ל-2,313.

שנת עליה. 44 מבין כל 100 מקבלי קצבאות זקנה באו ארצה לפני קום המדינה ו-56 — לאחר היוסדה, מהם 36 — בשנים 1948-1950 ויתרם בשנים שלאחר שנת 1950.

שיעורי קצבת הזקנה. קצבת הזקנה שולמה גם במשך שנת 1959/60 על יסוד אינדקס של 267 נקודות והשיעורים היו: למבוטח בלי תלויים — 40.05 ל"י לחודש; למבוטח עם תלוי אחד 60.08 ל"י לחודש; למבוטח עם 2 תלויים 76.10 ל"י לחודש; למבוטח עם 3 תלויים ויותר 90.78 ל"י לחודש. עקב עליית האינדקס ל-274.7 נקודות בחודש יולי 1960 הועלו שיעורי הקצבה החל מאוקטובר 1960, ולפיהם מקבל מבוטח ללא תלויים — 41.21 ל"י לחודש; מבוטח עם תלוי אחד — 61.81 ל"י לחודש; מבוטח עם 2 תלויים — 78.29 ל"י לחודש ומבוטח עם 3 תלויים ויותר — 93.40 ל"י לחודש.

בשיעורי קצבה אלה לא הובאו בחשבון תוספות בעקבות דחיית הפרישה מהעבודה.

גימלאות זקנה ושאיירים

שנה	מספר מקבלי גימלאות	סכומי גימלאות ששולמו (מיליוני ל"י)
1955/56	0	0
1956/57	0	0
1957/58	~35,000	~15
1958/59	~45,000	~22
1959/60	~50,000	~27

ההוצאה לקצבאות זקנה. ההוצאה לקצבאות זקנה הגיעה בשנת 1959/60 ל-27 מיליון ל"י לערך לעומת 22 מיליון ל"י בשנת 1958/59, ו-15 מיליון בשנת 1957/58. בסך הכל הגיע סכום קצבאות הזקנה, מאז הפעלת תשלום הקצבאות, ל-64.4 מיליון ל"י.

סכומי גימלאות זקנה ושאיירים ששולמו בשנים 1954/55 - 1959/60 (בל"י)

הגומלה	סך-הכל	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
קצבת זקנה	64,417,919	—	—	15,301,718	22,252,492	26,863,709
קצבת שאירים	10,455,275	252,926	995,909	1,934,133	3,010,577	4,261,730
מענק שאירים	142,411	5,073	16,156	24,338	37,444	59,400
דמי קבורה	942,872	62,215	97,923	183,821	552,226	343,687

קצבת שאירים

ההוצאה לגימלאות

ביטוח שאירים הופעל החל מאפריל 1955. מאז ועד סוף מרס 1960 אושרו 7,749 גימלאות שאירים, מהן 2,172 שאושרו בשנת 1959/60.

חלק מן התביעות שהוגשו—נדחה, בעיקר בגלל סיגור בתשלום דמי הביטוח מעל התקופה המותרת בחוק. בשנת 1959/60 נדחו בסך הכל 146 תביעות לקצבאות שאירים, ומהן כ-80% בגלל סיגור בתשלום דמי ביטוח.

גובה הקצבה בשנת 1959/60 נשאר כבשנת הקודמת, והיא נעה בין 60-90 ל"י לחודש לאלמנה עם ילדים לבין 20-40 ל"י לאלמנה ללא ילדים. עם השינוי באינדקס עלו במקצת אף התשלומים למקבלי קצבת שאירים.

גדל, כמוכן, מספר מקבלי הקצבאות בכל סוג, ובסך הכל שולמו במרס 1960—7,326 קצבאות שאירים.

הרכב מקבלי קצבאות שאירים במוסד 1960

הרכב התלויים		גובה הקצבה החודשית בל"י		הגימלאות ששולמו	
מספר	אחוז	מספר	אחוז	מספר	אחוז
—	—	—	—	7,326	100.0
אלמנה עם ילדים :					
עם ילד אחד	60.08	1,002	13.7		
עם שני ילדים	76.10	595	8.1		
עם שלשה ילדים ויותר	90.78	560	7.6		
יתומים בלי הורים	—	474	6.5	476	6.5
אחרים	—	27	0.4	4,043	55.2
אלמנה בלי ילדים :					
בגיל 40-44 *	20.03			149	2.0
בגיל 45-49 *	30.04				
בגיל 50 ומעלה *	40.05				

* בעת פטירת הבעל.

בשנת 1959/60 שילם המוסד גימלאות שאירים בסך של 4.3 מיליון ל"י, וזוה כ-60,000 ל"י למענקים.

במשך 5 השנים 1959/60-1955/56 שילם המוסד כ-10.5 מיליון ל"י לגימלאות שאירים וזוה כ-140,000 ל"י למענקים.

מספר התביעות לדמי קבורה המשיך לעלות, ובשנת 1959/60 נתקבלו 6,442 תביעות ואושרו 5,514 תביעות, בהשוואה ל-5,242 ו-4,325 תביעות, בהתאמה, בשנה לפני כן, ובהשוואה ל-1,881 תביעות שנתקבלו ו-1,589 תביעות שאושרו בשנת 1955/56. אכן, גם עתה קטן עדיין מספר התביעות ביחס למספר הפטירות בארץ, שהגיעו בשנת 1959 ל-12,000 לערך.

דמי קבורה

כיצד חיים מקבלי קצבאות זקנה ?

המוסד לביטוח לאומי החליט לערוך מחקר על פעילותם הכלכלית ובעיותיהם הסוציאליות של מקבלי קצבאות הזקנה בארץ, שמספרם עולה עתה על 50,000. זהו המחקר הראשון מסוגו בארץ, שמטרתו לתת תמונה מקיפה על רמת-חייהם של הזקנים.

למטרת המחקר נבחר מידגם של מקבלי קצבאות זקנה בביטוח הלאומי, אשר נחקרים בביתם לפי שאלון מוכן מראש. המחקר מקיף כ-800 מקבלי קצבאות, והוחל בו בחודש דצמבר 1960.

כדי להבטיח ייצוג הזקנים מקבלי קצבאות זקנה, נבחר מידגם מסוים, מייצג, המשקף את הסוגים העיקריים של מקבלי הקצבה: המעמד הקודם בעבודה (שכיר, עצמאי, נתמך), פרישה חלקית מעבודה, מין, מספר התלויים וכו'.

השאלון כולל פרטים דמוגרפיים ואחרים, והוא ישמש בעיקר בסיס למיונים השונים, כגון: גיל, מין, תאריך עליה וסוג ביטוח. החלק השני של השאלון כולל פרטים בקשר לעבודתו של מקבל הקצבה כיום, בעת הפרישה, ובשנה מסוימת לפני הפרישה.

הזקנים שפרשו חלקית, נשאלים על משלח ידם הנכחי, על מספר השעות שהם עובדים בשבוע, והמניעים שעודדו אותם לעבודתם החלקית. מקבלי הקצבה שהפסיקו לעבוד נשאלים, בין היתר, על סיבת הפסקת העבודה ועל כך אם עדיין הם מעוניינים לעבוד ובאיזו עבודה.

בין הנתונים שמקבלים ישנם פרטים על תנאי המגורים של מקבל הקצבה והקשר עם בני המשפחה, על תנאי בריאותו ועל התעסקותו היומיומית. פרט לעבודה, סעיפים אחרים עיקריים בשאלון מתייחסים לפירוט הכנסותיהם ומקורות הכנסותיהם של מקבלי הקצבה וכן להוצאותיהם העיקריות.

תיכנון המחקר נעשה ע"י מחלקת המחקר של המוסד ובשיתוף פעולה עם ענף זקנה ושאירים.

הביטוח הלאומי בין ערביי ישראל

רישומו של חוק הביטוח הלאומי על תנאי החיים הסוציאליים של ערביי ישראל הוא חזק לאין שיעור, ואולי החוק ביותר בין כל החוקים במדינה הנושאים אופי סוציאלי. הפעלתו של חוק זה חוללה מהפכה מחשבתית וחברתית באוכלוסייה הערבית, לדברי נציגי המיעוטים עצמם. מבחינה כלכלית שיפרה קצבת הזקנה את רמת חייהן של מאות משפחות, וערכה החברתי של קצבה זו אולי אף עולה על השפעתה בציבור היהודי: אבות ואמהות זקנים ערבים שוב אינם סמוכים כליל על שולחן בניהם. קבלת הקצבה על ידיהם הביאה עמה תחושת כבוד עצמי; שוב אין הבנים מתחמקים מלחמוך בהוריהם, שבסביבתם מובטח מעתה. לעתים קרובות חזרה עטרת המשפחה ליתונה עם קבלת קצבת שאירי; המשפחה, שעם מות מפרנסה העיקרי נותרה כצאן ללא רועה והתפזרה לכל רוח, ובניה הקטנים יצאו לרחוב להשיג את לחמם—עתה מובטח לה מינימום של קיום במסגרתה הטבעית.

מענק הלידה שינה לחלוטין את הרגלי הלידה של האוכלוסייה הערבית. הנשים הערביות נהגו, פרט לעשירות שבהן, ללדת אך ורק בבתיהן, אך מאז הפעלת חוק הביטוח הלאומי המחייב אישפוז בבית-חולים כתנאי לקבלת מענק לידה—יולדות הן עתה ברובן הגדול, בבתי-החולים, כולל האם העירונית, הכפרית ואף הבדווית חושבת האוהל במקום נידח; אין צורך להרחיב את הדיבור על השיפור בתנאי ההיגיינה וירידת תמותת התינוקות שבאו עקב שינוי זה.

ביטוח משפחות מרובות ילדים זיכה את ערביי ישראל, המטופלים במשפחות גדולות ביותר, בתוספת גבוהה, יחסית, לשכרם וכך העלה את רמת חייהם; סניף נצרת עומד בין המקומות הראשונים בארץ בקבלת גימלאות משפחות מרובות ילדים. כך עדים אנו למהפכה חברתית וכלכלית שקטה שהכניס חוק הביטוח הלאומי בין ערביי הארץ.

אין טוב בלי רע

מי שמוזמן בסוף כל חודש למשרד הדואר בנצרת, יזכה כאחד המראות המעניינים ביותר: עשרות זקנים וזקנות מסוררים מה ושמ, אחד תבוש כאסיה לראשו, שני—תרכוש, ושלישי—עומד בפינה נידחה, כשהוא נשען על בנו הרך המלווה אותו. הנשים הישישות באות גם הן בשעות הבוקר המוקדמות ויושבות במרחק מה מהגברים, כאילו ביערות נשים. כל הבאים ששים ושפחים כי הגיעה השעה לקבל את קצבת הזקנה אשר לה חיכו בקוצר רוח. אנב, מי שמטה ארזן לשיחות הוקנים והזקנות, אינו יכול שלא לשמוע תשובות חיוביות ודברי הלל ושבח למדינת ישראל, ששיחררה אותם מהספילות ונתנה להם קיום בכבוד...

החודש הופיעה במקום אשה מוסלמית תושבת נצרת, אשה זו לא באה להודות ולשבח כשאר הנשים, אלא להשמיע טענות חמורות נגד הביטוח הלאומי ולשלוח מברק אל ה"ממשלה" לבטל את הקצבה לזקנים, כאשר שאלתיה לסיבת הדבר, ענתה: בעלה קיבל באחרונה כמה מאות ל"י המגיעות לו מאחר שגילו עבר את 65 השנים. כשראה שהוא יקבל קצבה חודשית, רמז לאשתו על רצונו לשאת לו אשה שניה... הסברתי לאשה כי החוק לא יבוטל, אולם לאחר שישא בעלה אשה, היא תוכל להניש עליו חלונה על ירבויו נשים. האשה נרגעה ופג זממה, והודתה שיש צורך בכיסות.

(איבראים שכאם—זכר)

קבלו אהבה הצמחקה

המוסד עשה רבות למען הכלל והביא לשיפור רמת חייהם של רבים; הוא התגבר על העוני והדלות, והפך את החיים לחיי אושר והנאה. כאחד מאלה המוקירים את הפעולה הזאת, הנני מגיש בזה את תודתי העמוקה ואומר דברי שבח למנהל המוסד.

ס. מ., כפר ג'וליס
(תרגום מערבית)

ביטוח נפגעי עבודה

עובדים שכירים

במשך השנה 1959/60 אושרו ע"י המוסד 44,945 תביעות של שכירים לרמי פגיעה, וזאת בהשוואה ל-40,386 בשנה שלפני כן, ו-36,199 תביעות שאושרו בשנת 1957/58. במספר התאונות חלה, איפוא, עליה ניכרת במשך השנים.

מספר הפגיעות בעבודה בשנים 1954/55 - 1959/60

השנה	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
תביעות שאושרו	21,201	30,529	31,700	36,199	40,386	44,945

במושג "פגיעה בעבודה" כלולות, לפי החוק, גם פגיעות שקרו בדרך לעבודה או ממנה, ואלה באו בעיקר כתוצאה מתאונות דרכים. לעומת זאת לא כוללת הסטטיסטיקה שלפנינו את רוב הפגיעות הקלות, שלא גרמו להיעדרות מן העבודה, או גרמו להיעדרות של יום או יומיים בלבד לאחר יום הפגיעה; שכן דמי הפגיעה משתלמים לנפגע החל ביום השלישי (עד ליולי 1955 — ביום הרביעי) שבו הנפגע לא היה מסוגל לעבודה.

קו העליה בתאונות העבודה בארץ מדאיג ביותר; כנחמה פורתא נוכל לציין, כי 36% מכלל התאונות הן קלות, וגורמות להיעדרות מהעבודה עד 6 ימים; רק 4.4% הם מקרים קשים שגרמו להיעדרות מהעבודה בין חודשיים ל-3 חודשים. עם זאת עולה מספר התאונות על תוספת כוח האדם המתוסף למשק הישראלי.

קשה למוסד למצא הסבר מלא על סיבות הגידול המהיר בתאונות, אך קיימת סברה כי לרופאים המאשרים היעדרות מהעבודה יש השפעה רבה על מידת היעדרותם של הנפגעים מהעבודה.

עובדה מעניינת מזדקרת במחקר: במפעלים קטנים קיים שיעור קטן יותר של תאונות מאשר במפעלים גדולים. הסברה היא כי במפעל קטן, בו עובד בעל המפעל בעצמו, אין הפועל עוזב את עבודתו באותה קלות כבמפעל שאינו באחריותו הישירה של בעליו. במפעלים גדולים, המעסיקים 200 עובדים ומעלה, מוגשת העזרה הראשונה לרוב במקום ע"י רופא או אחות ולפיכך אין צורך, במקרים רבים, בהיעדרות מהעבודה, ולכן קיימת ירידה במספר הנפגעים במפעלים אלה.

היקף הפגיעות

היחס בין גודל המפעל ומספר הפגיעות

מפעלים המעסיקים עד 25 עובדים	90 נפגעים לכל אלף עובדים
מפעלים המעסיקים 25-50 עובדים	110 נפגעים לכל אלף עובדים
מפעלים המעסיקים 50-100 עובדים	130 נפגעים לכל אלף עובדים
מפעלים המעסיקים 100-200 עובדים	170 נפגעים לכל אלף עובדים
מפעלים המעסיקים 200 עובדים ומעלה	115 נפגעים לכל אלף עובדים

מתוך כל 100 תאונות עבודה בשנת 1958/59 נסתיימו 2.7 בנכות תמידית ו-0.1 בלבד במוות. יתר המקרים היו קלים יותר, וגרמו לאיבוד כושר עבודה זמני בלבד.

מסתבר כי מאז שנת 1954/55 פחת אחוז מקרי המוות ואחוז מקרי הנכות התמידית, וגדל חלקן של התאונות הקלות יותר.

נפגעי עבודה לפי תוצאות, בשנים 1954/55 - 1958/59

תוצאת התאונה	מספרים מוחלטים			אחוזים		
	1958/59	1957/58	1954/55	1958/59	1957/58	1954/55
כל הנפגעים	40,970	36,699	26,820	100.0	100.0	100.0
איבוד זמני של כושר עבודה	39,797	35,598	25,716	97.2	97.0	95.9
איבוד המידי של כושר עבודה	1,121	1,022	1,005	2.7	2.8	3.7
תאונות קטלניות	52	79	99	0.1	0.2	0.4

תכיפות התאונות, דהיינו מספר התאונות לכל 1,000 עובדים, המשיכה לעלות בשנה הנדונה, אם כי לפחות חלק מגידול שיעור התכיפות יש לזקוף לשיפור ברישום הפגיעות. אכן, חלק מהגידול יש לזקוף גם לעובדה שהעובדים מכירים עתה טוב יותר את זכויותיהם בביטוח הלאומי ופונים למוסד בתביעת זכותם.

תכיפות התאונות

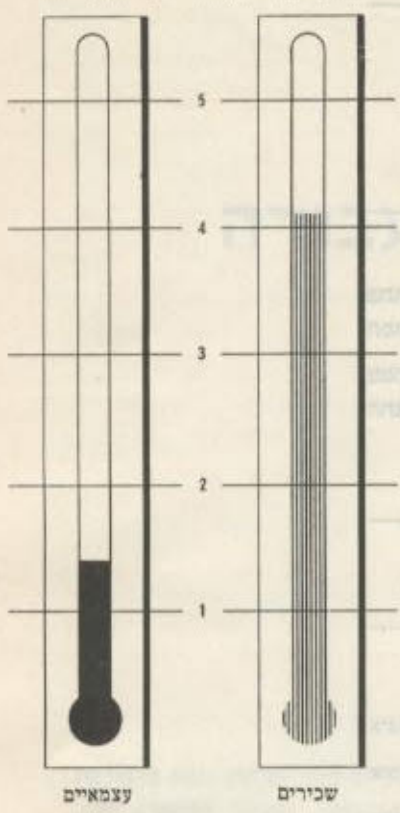
שיעורי תכיפות התאונות

שנת הפגיעה	מספר התאונות		שיעורי תכיפות ל-1,000 שכירים	
	כל התאונות	קטלניות	כל התאונות	קטלניות
1954/55	26,820	99	67.0	0.25
1955/56	29,192	67	71.9	0.15
1956/57	31,941	74	73.4	0.17
1957/58	36,699	79	78.6	0.17
1958/59	40,970	52	87.4	0.11

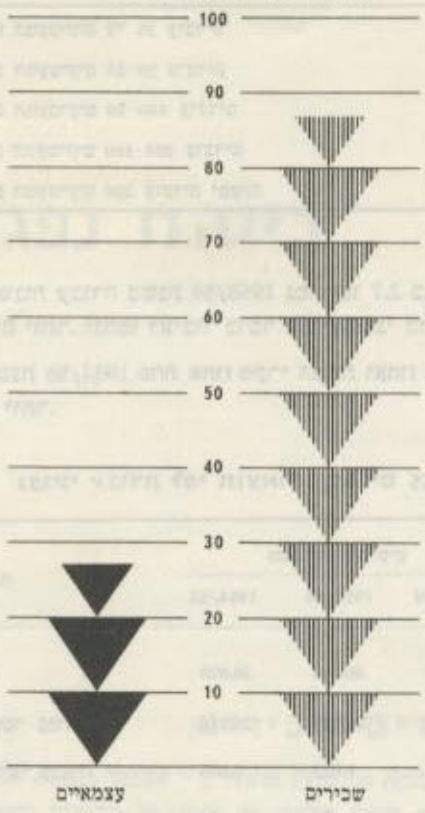
בשנת 1958/59 נרשמו 87 תאונות עבודה לכל 1,000 עובדים שכירים לעומת 78 תאונות בשנה שלפניה. בשיעורי התכיפות של תאונות המוות חלה ירידה בשנת 1958/59: 11 תאונות ל-100,000 שכירים לעומת 17 תאונות מוות ל-100,000 שכירים בשנים 1957/58 ו-1956/57.

ממוצע שנתי של ימי העדרות למבוסס

מספר הפגיעות לאלף עובדים

שנה	מספר הפגיעות לאלף עובדים	מספר הימים שאבדו לאלף עובדים
1958/59	70	100
1957/58	75	110
1956/57	80	120
1955/56	85	130
1954/55	90	140

אם כי שיעור תכיפות התאונות עלה במשך שנת 1958/59, שיעור חומרתן אף פחת במקצת במשך השנה.

חומרת התאונות

חומרת התאונות נמדדת בחלוקת מספר הימים שהלכו לאיבוד כתוצאה מתאונות עבודה במשך שנה למספר הכולל של כוח העבודה בארץ. החומרה מביאה בחשבון גם את הימים שהלכו לאיבוד עקב מקרה מוות (לפי 6.000 ימים למקרה).

שנה	מספר הפגיעות לאלף עובדים	מספר הימים שאבדו לאלף עובדים
1958/59	70	100
1957/58	75	110
1956/57	80	120
1955/56	85	130
1954/55	90	140

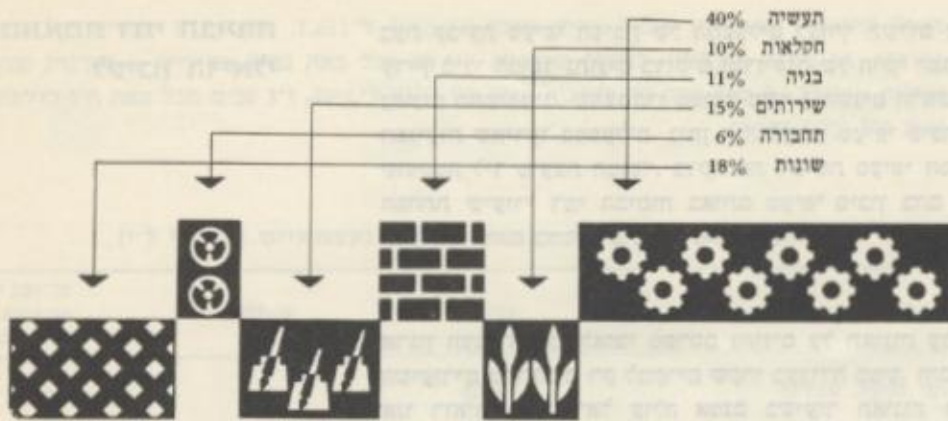
לפי החישוב לשנת 1958/59, הגיע מספר ימי היעדרות כתוצאה מפגיעות בעבודה ל-2 מיליון בקירוב, ושיעור חומרת התאונות הגיע ל-4.1 בהשוואה ל-4.2 בכל אחת משלוש השנים הקודמות. הסיבה לשיעור היחסי הנמוך בחומרה לעומת השיעור הגבוה בתכיפות היא במספר הקטן יותר של תאונות מוות, אשר להן השפעה רבה על החומרה, וכן בהמשך הירידה שחלה בממוצע ימי היעדרות למקבל דמי פגיעה בלבד (כלומר בלי נכות מוות); ממוצע זה פחת מ-19.1 בשנת 1954/55 ל-17.1 בשנת 1957/58 ול-15.7 בשנת 1958/59.

הפגיעות לפי ענפי הכלכלה

גם במשך שנת 1958/59 לא נשתנה במידה ניכרת הרכב הפגיעות לפי ענפי הכלכלה או, ליתר דיוק, לפי ענפי הסיכון.

הפגיעות בתעשייה ובמלאכה היוו, כבשנים קודמות, כ-40% מכלל התאונות; חלקן של התאונות בחקלאות (כ-10% מהפגיעות) וכן בבנייה (11% מהפגיעות) — פחת במקצת לעומת השנים הקודמות; כנגד זה עלה חלקן של התאונות בשירותים (15% מהתאונות), כולל שירותים ממשלתיים, ציבוריים ופרטיים, וכן בענפים מעורבים.

נפגעי עבודה (שכירים) לפי ענפי הכלכלה

המוסד לביטוח לאומי משתתף בעזרה פעילה בפעולות הפיקוח על העבודה המבוצעות ע"י משרד העבודה וכן בפעולותיו של המוסד לבריאות וגיהות לשם מניעת והפחתת תאונות העבודה. במספר עלים רבים פועלות ועדות בטיחות, ומעניין היה להשוות את תוצאות פעולתן לעומת מפעלים בהן ועדות כאלה אינן פועלות.

פעולות מנע

במסגרת המחקרים הקשורים בתאונות עבודה, ערך המוסד מחקר על שכיחות או תכיפות התאונות בעבודה במפעלים בהם פועלות ועדות בטיחות.

התוצאות הראו, כי מאז שנת 1954/55 ועד שנת 1957/58, שנים שאליהן התייחס המחקר, חלה ירידה בשיעורי התכיפות במפעלים עם ועדות בטיחות, ב-9% בממוצע; וזאת בהשוואה לעליה בשיעורי התכיפות, ב-17% בממוצע בכלל המפעלים בארץ, ובהשוואה ל-40% עליה בכל מפעלי התעשייה בארץ (הרוב המכריע של המפעלים בהם פעלו ועדות בטיחות היו מפעלי תעשייה).

אכן, שיעורי התכיפות לכשעצמם היו גבוהים יותר במפעלים הנחקרים. אך לא כתוצאה מקיום ועדות בטיחות; ההיפך כנראה הוא הנכון: ועדות בטיחות הוקמו באותם המפעלים בהם היו קיימים שיעורי תכיפות גבוהים, וההפחתה היחסית בתאונות במפעלים אלה, הביאה לצימצום הפער בין תכיפות התאונות במפעלים שנחקרו — לבין השכיחות בכלל המפעלים או לבין השכיחות בענפי התעשייה, למשל.

תכיפות התאונות במפעלים עם ועדות בטיחות לעומת מפעלים אחרים

השנה	במפעלים שיש בהם ועדות בטיחות	בתעשייה	בכל המפעלים בארץ
1954/55	194	117	67
1955/56	194	132	72
1956/57	186	133	73
1957/58	176	165	79

אחת מפעולות המנע שנקטו ע"י המוסד להגברת הבטיחות בעבודה היא תיקון תקנה 6 בתקנות נפגעי עבודה. לפי תקנה זו עשוי המעביד, השומר על כללי בטיחות נאותים במפעלו, להפיק רווח כספי ע"י צימצום תאונות העבודה, בנוסף לשמירת כוח העבודה במפעלו. לפי התיקון הוגדל יתרונו של המעביד הזחור; מעתה תיעשה בדיקת שיעור דמי הפגיעה בכל מפעל תוך שנתיים במקום 3 שנים; אם נמצא כי שיעור דמי הפגיעה במפעל זה הוקטן, או גדל, ב-30% (לעומת 40% לפני תיקון התקנה) ביחס לשיעור הממוצע של דמי פגיעה ששולמו למפעלים בעלי סעיף סיכון זה, יופחתו דמי הביטוח שחייב אותו מעביד לשלם ב-20% (לעומת 15% לפני התיקון).

התאמת דמי הביטוח לסיכון הריאלי

בעת קביעת סעיפי הסיכון של המפעלים לצורך תשלום דמי ביטוח לענף נפגעי עבודה, לא היו עדיין בידי המוסד נתונים בדוקים ומדויקים של היקף הפגיעות בכל ענף מענפי הכלכלה. על סמך נתונים סטטיסטים, שהצטברו במוסד משך 3 השנים הראשונות לקיומו, נתונים המתייחסים למספר הפגיעות שאירעו במפעלים. ניתן היה לקבוע סעיפי סיכון מדויקים יותר; ועדת משנה מיוחדת, שהוקמה ליד מועצת המוסד, בדקה את רשימת סעיפי הסיכון בהם הוצעה ההפחתה, ואישרה את הפחתת שיעורי דמי הביטוח באותם סעיפי סיכון בהם נתגלו שיעורי חומרה נמוכים יחסית, והגדילה אותם במפעלים בעלי סיכון רב יותר.

ארגון העבודה הבינלאומי מפרסם נתונים על תאונות עבודה, שנסתיימו במוות, בארצות שונות. השיעורים מחושבים רק למקרים שקרו בעבודה ממש, והם מתייחסים לענף התעשייה. מן ההשוואה אנו רואים כי ישראל עולה אמנם בשיעור תאונות קטלניות בתעשייה על זה של אנגליה וניו זילנד, אך השיעור בה נמוך בהרבה משיעור תאונות קטלניות בארצות כגון אוסטרליה, איטליה, גרמניה, שוויצריה וטורקיה.

שיעורי תכיפות של תאונות עבודה קטלניות לאלף עובדים, בארצות שונות

הארץ	השנה	שיעור התכיפות	הארץ	השנה	שיעור התכיפות
איסטרליה	1957	0.47	טורקיה	1958	0.22
איטליה	1957	0.20	ישראל*	1958	0.09
אנגליה	1958	0.05	ניו זילנד	1957	0.07
ארצות הברית	1958	0.09	פולניה**	1958	0.14
גרמניה המערבית	1957	0.22	קנדה	1958	0.11
הודו	1957	0.10	שוויצריה**	1957	0.28

* הכללת תאונות המוות שקרו בדרך לעבודה מעלה את השיעור ל-0.11.
** כולל מכרות.

תכיפות וחומרה בהשוואה לארצות אחרות

על אף השוני בתגדרת מושג "תאונת עבודה" בארצות שונות, מראה ההשוואה של כלל התאונות את התמונה כדלהלן:

הארץ	השנה	שיעור התכיפות	הארץ	השנה	שיעור התכיפות
איטליה	1955	160	ניו זילנד	1957	69
אנגליה	1958	36	צרפת	1955	112
ארצות הברית	1959	31	שוויצריה	1958	92
ישראל	1958/59	87			

דמי הפגיעה הגיעו בשנת 1958/59 בממוצע ל-4.9 ליום, ולכל נפגע שולמו בממוצע 76.9 ליי כדמי פגיעה; בסך הכל הוציא המוסד באותה שנה לדמי פגיעה לשכירים — סך של 2.4 מיליון ליי. סכומי הקצבאות, מענקי הנכות וגימלאות שיוקם לשכירים הסתכמו בשנת 1959/60 ב-3.0 מיליון ליי בהשוואה ל-2.3 מיליון ליי בשנה לפני כן. לגימלאות תלויים (קצבאות ומענקים) הוצא במשך 6 שנות קיום המוסד סך של 2.1 מיליון ליי.

גימלאות במוזמונים

גימלאות נכות

מספר התאונות שנסתיימו בנכות הגיע בשנת 1958/59 ל-1,611, מהן 1,121 מקרים של נכות תמידית. גם בשנת 1958/59, כבשנה שלפניה, היו 88 מכל מאה נכים תמידיים — בדרגות נכות נמוכות מ-25%; 9 מכל מאה היו בדרגות נכות בין 25% ל-49%, ו-3 נכים מכל מאה היו בדרגות נכות של 50% ומעלה.

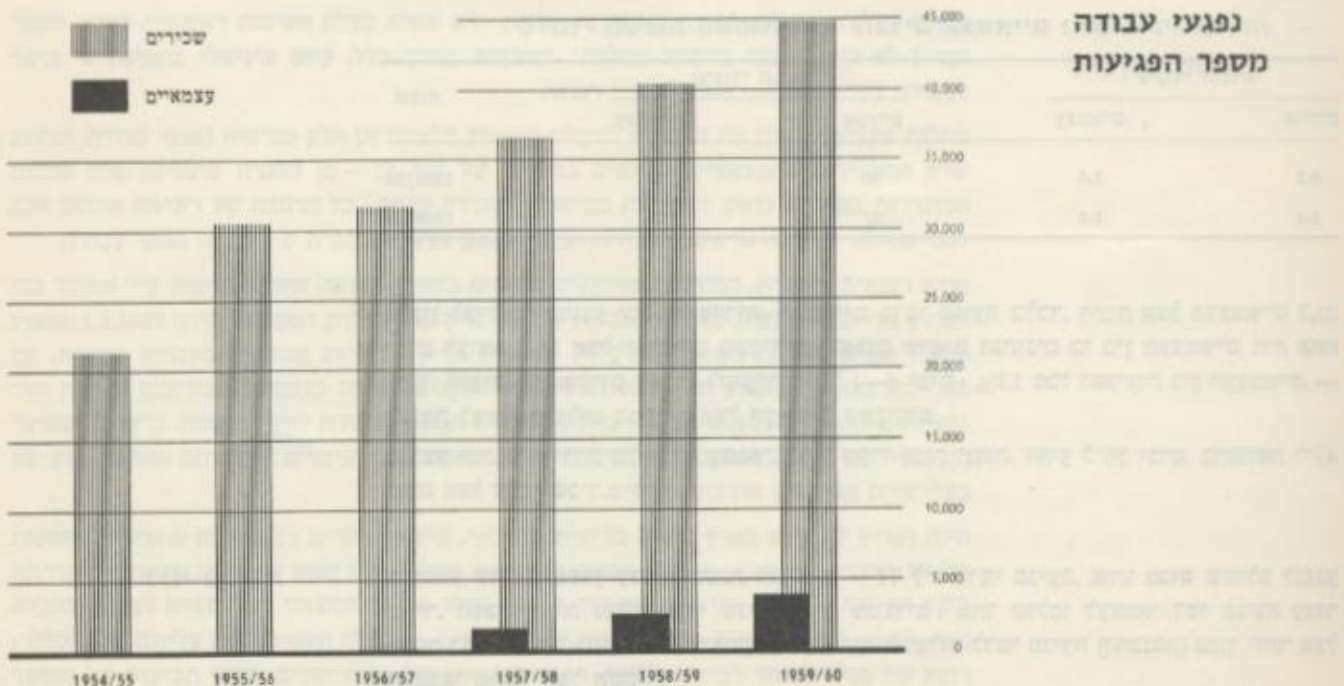
סכומי גימלאות נפגעי עבודה, שכירים ועצמאיים [באלפי ל"י]

סך הכל * -1954/55 1959/60	1959/60	1958/59	הגימלה
11,626	2,677	2,401	דמי פגיעה, שכירים
704	153	227	דמי פגיעה, עצמאיים
393	149	112	שיקום מקצועי, אש"ל וכו'
3,261	1,171	800	קצבת נכות, שכירים
128	77	47	קצבת נכות, עצמאיים
6,376	1,744	1,440	מענק נכות, שכירים
1,973	629	495	קצבת תלויים, שכירים
39	21	15	קצבת תלויים, עצמאיים
152	44	48	מענק תלויים, שכירים
15,834	2,903	3,196	הוצאות רישוי

* פירוט לשנים 1954/55-1958/59 ראה בדין וחשבון המוסד 1954-1959.

1959

מכסימום הסכום לתשלום הגימלאות הועלה מ-300 ל-360 ל"י, ולפיכך הוגדלו דמי הפגיעה המכ" סימליים בביטוח נפגעי עבודה ל-9 ל"י ליום.

עובדים עצמאיים

ביטוח עובדים עצמאיים הופעל מיולי 1957; בתקופה שבין יולי 1957 לבין מרס 1958 אושרו ע"י המוסד 1,555 תביעות לדמי פגיעה של עצמאיים. בשנת 1958/59 אושרו 2,618 תביעות, ואילו במשך 1959/60 אושרו 3,821 תביעות.

התביעות שנתקבלו היו רבות יותר במספרן, (5,101 בשנת 1959/60), אך חלקן נדחה, מהן מספר ניכר בגלל אי תשלום דמי ביטוח במועד הקבוע בחוק. כדי לאפשר למספר גדול יותר של עצמאיים לקבל את הגמול במקרה של תאונה בעבודה, עומד המוסד לביטוח לאומי להציע לכנסת להאריך את מועד הפיגור המזכה עובדים עצמאיים לקבל דמי פגיעה.

אמצעי נוסף בו נקט המוסד, בביטוח נפגעי עבודה של עצמאיים, היה הקטנת שיעור התשלום של דמי הביטוח. שיעור זה, שהועמד החל בחודש יולי 1957 על 1% מסכום ההכנסה החייבת בדמי הביטוח הלאומי, ומ-1.4.1959 על 0.8% — הופחת למן ה-1.4.1960, ונקבע ל-0.6%.

מספר התאונות שקרו בשנת 1958/59 הגיע ל-2,653, בין מקרים אלה היו 2,420 מקרים שקרו במפעל או מחוץ למפעל — אך בקשר לעבודה; יתר המקרים, המהווים כ-9% מכלל התאונות אצל העצמאיים, קרו בדרך לעבודה.

אצל השכירים הגיע, כאמור, אחוז התאונות בדרך לעבודה או ממנה — ל-6% לערך.

אם כי שיעור דמי הביטוח הוא אחיד אצל העצמאיים, מוינו גם הפגיעות של העצמאיים לפי ענפים, בדומה לסעיפי הסיכון אצל השכירים.

מסתבר כי 40% ויותר מהתאונות שקרו בשנת 1958/59 קרו בחקלאות, מהן הרוב המכריע במושבים. בתעשייה ובמלאכה היוו התאונות כ-30%, יתר התאונות קרו בבנייה (5%), בתחבורה (7%) ובמסחר וכספים (10%).

המספר הכולל של נפגעי עבודה עצמאיים, פרט למקרים קלים ביותר שלא הגישו תביעה לדמי פגיעה ולא קבלו הוצאות ריפוי, הגיע בשנת 1958/59 ל-3,550 בקירוב; שיעור תכיפות התאונות מגיע ל-27 פגיעות לאלף עובדים עצמאיים, בהשוואה ל-24 לאלף בשנת 1957/58. שיעור התכיפות לעובדים שכירים הגיע, כאמור, ל-87 בשנת 1958/59; כלומר שיעור התכיפות אצל העצמאיים הוא, יחסית, כשליש מהשיעור אצל העובדים השכירים.

שכיחות התאונות וחומרן

שיעורי תכיפות וחומרה אצל עובדים עצמאיים ואצל שכירים

השנה	שיעורי תכיפות		שיעורי חומרה	
	עצמאיים	שכירים	עצמאיים	שכירים
1957/58	24	78	1.4	4.2
1958/59	27	87	1.4	1.4

מענין לציין כי ממוצע ימי ההיעדרות, הקשורים בדמי פגיעה בלבד, היווה אצל העצמאיים 21.7 ימים לעומת 15.7 אצל העובדים השכירים; ואמנם מראים הנתונים כי בין העצמאיים היה אחוז נמוך, יחסית, של מקרים שגרמו להיעדרות של 1—6 ימים; 13% מכל הפגיעות בין העצמאיים — לעומת למעלה משליש המקרים אצל העובדים השכירים.

ממוצע ימי ההיעדרות של עובד עצמאי, כולל מקרי נכות ומוות, הגיע ל-58 ימים, בהשוואה ל-47 ימים אצל עובד שכיר.

בממוצע שולמו לנפגע עצמאי בשנת 1958/59 — 77 ל"י כדמי פגיעה, אותו סכום ששולם לנפגע שכיר. הסכום הזה מושפע ע"י שני גורמים מנוגדים: מחד שולמו לעצמאי דמי פגיעה עבור מספר רב יותר של ימים, אולם מאידך היה הבסיס לתשלום לדמי פגיעה (ההכנסה) נמוך יותר אצל העצמאי מאשר אצל השכיר.

דמי פגיעה

סכומי גימלאות ששולמו לנפגעי עבודה

כ־70% מבין נפגעי העבודה העצמאיים, בשנת 1958/59, קבלו טיפול בקופת חולים הכללית; 12% בקופת חולים אחרת, 4% ב"הדסה" ו־3% במרפאה ממשלתית. 11% מהנפגעים קבלו טיפול אצל רופאים פרטיים.

המוסדות הרפואיים שטיפלו בנפגעים

שאלת מחלות המקצוע, המוכרות כתאונת עבודה, היא שאלה בעלת חשיבות ראשונית בארץ, מאחר ועדיין לא קיים ביטוח בריאות ממלכתי, המבטיח, בדרך כלל, קיום מינימלי בתקופת אי כושר לעבודה עקב מחלה — בנוסף לטיפול רפואי.

הרחבת רשימת מחלות מקצוע

מחלות מקצוע המזכות את המבוטח לגימלת הביטוח הלאומי הן חלק מביטוח נפגעי עבודה, ומשום שרק המעבידים (והעצמאיים) נושאים במימונו של ענף זה — מן ההכרח שתהיינה אלה מחלות המוגדרות במפורש בחוק, הקשורות במישרין לעבודה עצמה; כל הרחבה של רשימת מחלות אלה לגבי מחלות שלא נגרמו עקב העבודה, יכולה לפגוע בעצם המסגרת של ביטוח נפגעי עבודה.

ועדה רפואית מיוחדת, המורכבת מרופאים מומחים בשטחי רפואה שונים, הוקמה ע"י המוסד כדי לבדוק מדי פעם הצעות להכללת מחלות נוספות ברשימת מחלות המקצוע. מיום 1.4.1958 אושרו תקנות המרחיבות את רשימת ההרעלות ותופעות מזיקות אחרות הנובעות מעבודה במתכת, וכן מכלילות במחלות מקצוע את דלקת הגידים המיוחדת שמופיעה בעבודות המחייבות תנועות חד-גוניות של היד והאצבעות, וכן את שיתוק העצבים הנובע מעבודת לחץ ממושכת. ברשימה שאושרה נכללו אף מחלות המועברות מבעלי-חיים לבני-אדם, לגבי עובדים שעבודתם מחייבת מגע עם בעלי-חיים הנושאים חידקים מזיקים.

היות ועדיין לא קיים בארץ ביטוח בריאות ממלכתי, קיימים מקרים רבים בהם מתעוררים ספקות אם יש לראות בנפגע (או בחולה) מסוים מקרה של מחלה — או שמא זו פגיעה בעבודה כהגדרתה בחוק הביטוח הלאומי. כתוצאה מכך היה החולה נשלח ממוסד למשנהו, דבר שגרם לטורח והכבדה רבה. לפיכך הוחלט להקים ועדה מתאמת, ועדה מחוזית, שמעליה תעמוד ועדה עליונה, ובה יכללו: רופא של סניף המוסד לביטוח לאומי, רופא תעשייתי של קופת-חולים, פקיד תביעות של המוסד

ונציג קרן הביטוח (של ההסתדרות הכללית). הוועדה מחווה דעה, תוך תיאום והסכם בין הצדדים המיוצגים בה, על איזה מוסד לפצות את הנפגע או את החולה במקרי גבול.

בידי המוסד, כבידי נציגי כל קרן ביטוח, הזכות לפנות לוועדה זו, שמטרת בירוריה היא תיאום מוקדם בין הרשויות; תיאום זה יסנע לעיתים הגשת תביעות מצד המבוטחים לבתי-הדין לביטוח לאומי ויסדיר את זכאותם של המבוטחים לקבלת גימלה מאחד המוסדות הנוגעים בדבר.

בעיירות הפיתוח בנגב

בשנה האחרונה נפתחו סניפים מקומיים בעיירות הפיתוח בנגב: בדימונה, אופקים, נתיבות (ענתה) ובעיר אילת. סניפים מקומיים אלה (שמקדם נקראו "אשנבים") קשורים לסניף האזורי של המוסד בבאר-שבע. לפתיחת הסניפים המקומיים קדמו ערכי-הסברה, ובמספר מקרים נודע למשתתפים לראשונה על זכויותיהם בביטוח הלאומי, שלא נוצלו עליהם קודם לכן.

מספר הפונים לסניפי עיירות הפיתוח ביום אחד של קבלת קהל (המתקיים אחת לשבוע או לשבועיים, לפי צרכי המקום) מגיע ל-20-30 איש, ולאחרונה הוא הולך וגדל מחודש לחודש; את החלק העיקרי של הקהל מהווים הפונים בענייני תביעות.

נושא הסעון טיפול רב, הוא ביטוח העובדים העצמאיים בעיירות הפיתוח. עצמאיים אלה (בעלי הנויות מכולה, ירקות, איטליונים, הנויות שונות, חייטים, ספרים וכו') רק החלו לעשות את צעדיהם הראשונים, ועדיין שקועים הם בחובות ואינם מבוססים בפרנסתם. שטח הטיפול בהם מהווה למעשה שדה-כור, כשהגבייה למס הכנסה אצלם עדיין נמצאת סחד, בראשית צעדיה, — ומאידך, מסאת גודל המשפחות ומצבם הכלכלי הירוד, הם אינם מהווים נושא לטיפול נמרץ מצד מקודי השומה; וכך רובץ על המוסד כל עומט איתור העצמאיים וקביעת בסיסם לחישוב דמי הביטוח.

בדרך כלל מתגבשת ההרגשה, שבעיירות הפיתוח גדול האמון בביטוח הלאומי; הסיבה לכך נעוצה אולי בעובדה, שרוב תושבי העיירות שכורים הם (מספר העובדים העצמאיים בעיירות הפיתוח מגיע ל-40-50 בממוצע), ועיקר מצעם עם המוסד הוא בתחום התביעות בלבד. מאידך החלה תנועה כללית ניכרת בדעת הקהל למילוי חובות ציבוריות ולאחרות טובה, בד בבד עם תחושת ההתקשרות למקום. בנייה בנייני ציבור ושירותי חינוך, סעד, בריאות ועוד, המוענקים לתושבים ע"י המוסדות השונים.

פתיחת הסניפים המקומיים בעיירות הפיתוח בנגב, תומר ההסברה בעליהם וככתב הניתן לתושבי המקום, והטיפול המחיר והתכליתי בתביעותיהם ובבעיותיהם — החלו להמחיש בהכרתם ובלבם של המתגייסים והעולים החדשים את מושגי היסוד של הבטחון הסוציאלי והם מחזקים את אמונתם בשותפות ובאחריות המדינה לגורל אורחהם ובהבטחת קיומם ועתידם.

שמחה ויצרה הביא לטו

ביום ששעי, 11 לח. ז. קבלתי כבר את הציק על-יטך 63 ל"י אחרי שהגשתי לכם את בקשתי דק ביום 7 דנא. אני רואה חובה להודות לכם על הטיפול המאד מהיר ועייל, אפילו בחלומותי לא הייתי חולט על סידור כה מהיר, ואינני צריך להגיד כמה שמחה ועזרה הביא לנו הציק. חן חן לכם!!

בברכת שנה טובה
ובכל הכבוד,
נ. ש. פתח-תקוה

ביטוח אמהות

מענק לידה

החל ב־1.4.1960 הוגדל סכומו של מענק הלידה ל־107 ל"י, מהם 67 ל"י המיועדים לאישפוז היולדת, 40 ל"י לציוד התינוק; סכום המענק שניתן בשנת 1959/60 ליוולדת היה 90 ל"י, שמהן היו 60 ל"י מיועדות לכיסוי הוצאות האישפוז ו־30 ל"י לרכישת ציוד לנולד. בשנת 1958/59 היה סכום המענק 86 ל"י ואילו בשנת 1954/55 היה הסכום 55 ל"י בלבד. מספר המענקים שאושרו במוסד גדל רק במקצת בשנת 1959/60 והגיע ל־50,399. בהשוואה ל־50,093 בשנה שלפניה.

תביעות למענקי לידה 1954/55 - 1959/60

השנה	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
נחבלו	37,395	43,630	45,297	49,555	49,471	50,459
אושרו	36,550	43,342	44,897	48,360	50,093	50,399
נדחו	82	117	148	91	60	49

תשלום מענק הלידה הניתן ליוולדת מותנה, כידוע, בהודקקות היולדת לאישפוז, ולעובדה זו היתה השפעה ניכרת על הגדלת שיעורי האישפוז של היולדות היהודיות, אך במידה רבה עוד יותר — של היולדות הלא־יהודיות.

לפי הנתונים שריכזה מחלקת המחקר של המוסד, על יסוד מספרי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מתברר כי בשנת 1959 היתה עליה נוספת באחוז הלידות בבתי החולים, ובמיוחד אצל הנשים הלא־יהודיות.

בשנת 1959 היו 44,599 לידות של יהודיות; מהן 44,192 — שהן 99.1% — בבתי חולים. מספר הלידות של הלא־יהודיות (כולל האוכלוסיה הבדואית) היה באותה שנה 10,571 ומהן 5,054 — שהן 47.8% — בבתי־חולים.

להלן גידול האחוז של הלידות בבתי החולים, מכלל הלידות, בנפרד ליהודים וללא־יהודים, החל מראשית שנת 1954:

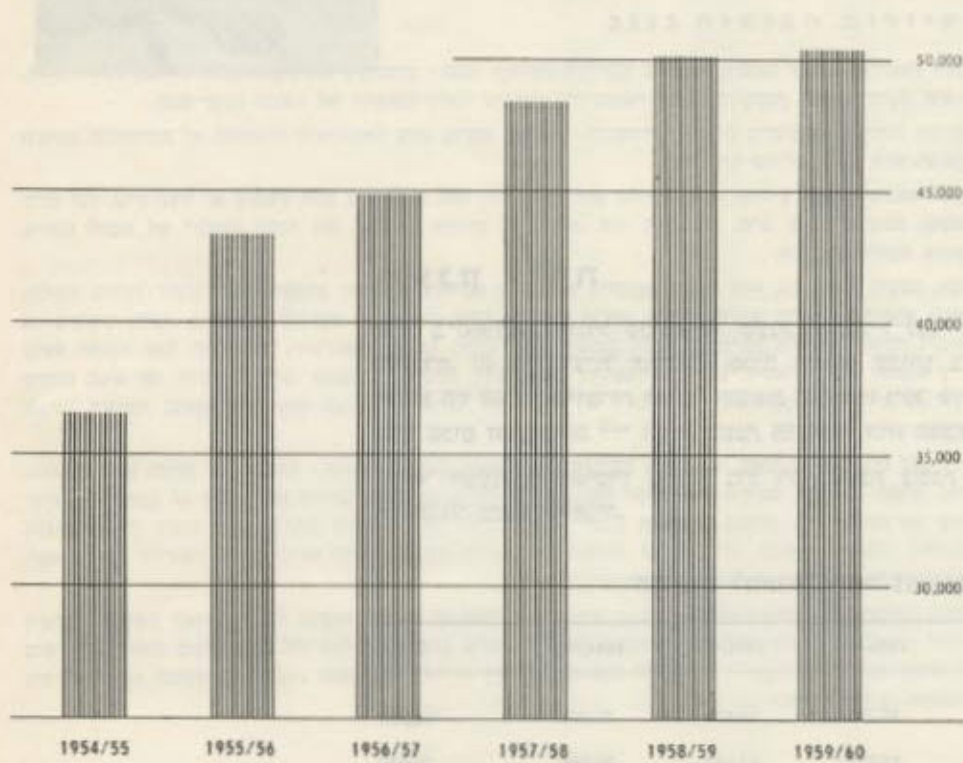
אחוז הלידות בבתי־חולים

אחוזו הלידות [חי] בבתי-חולים מסך כל הלידות

השנה	1954 (ינואר-יוני)	1954 (אוקטובר-דצמבר)	1955	1956	1957	1958	1959
יהודים	—	90.3	95.9	97.1	98.0	98.4	99.1
לא יהודים	5.0	17.2	22.3	27.2	30.0	39.7	47.8

אצל היהודים עלה, איפוא, אחוז הלידות בבתי-חולים מ-90% ל-99% ואילו אצל הלא-יהודים הוא עלה בהתמדה מ-5% ל-48% לערך.

מספר מענקי הלידה שהעניק המוסד

הנתונים שרוכזו מראים על הפרשים ניכרים אצל הלא-יהודים עצמם: בשנת 1959 היה אחוז הלידות בבתי החולים, מתוך כלל הלידות כלהלן: מוסלמים 46.0%; נוצרים ערבים 83.4%; נוצרים אחרים 95.6%; דרוזים 8.2%.

יש יסוד להניח, כי האחוז הגבוה של הלידות בבתי החולים השפיע, במידה מסוימת, על הירידה בתמותת התינוקות. בשנת 1953, לדוגמה, היה שיעור תמותת התינוקות (ל-1,000 תינוקות חיים) אצל היהודים — 35.7, והשיעור ירד עד כדי 30.7 בשנת 1958 ול-27.7 בשנת 1959. אצל הלא-יהודים היו תנודות ניכרות בשיעור תמותת התינוקות בשנים האחרונות; השיעור, שהיה 60.1 בשנת 1953, פחת ל-52.7 בשנת 1958 ול-43.8 בשנת 1959.

שיעור תמותת התינוקות אצל המיעוטים בישראל הוא בכללו נמוך, בהשוואה לארצות ערב מסוימות. כך למשל, נע שיעור תמותת התינוקות במצרים בין 130 ל-140 לאלף ואילו אצל המיעוטים בישראל נע, כאמור, השיעור — בין 40 ל-60 בלבד.

השפעת אישפוז היולדות על ירידה בתמותת התינוקות

סכום מענקי לידה

במשך שנת 1959/60 הגיע התשלום למענקי לידה ל-4.5 מיליון ל"י בהשוואה ל-4.1 מיליון בשנה שקדמה לה.

במשך שש השנים הראשונות לביטוח הלאומי הוציא המוסד כ-20 מיליון ל"י למענקי לידה; כן השתתף המוסד בהוצאות הסעת היולדות ע"י מגן דוד אדום בסך של 282,000 ל"י.

סכומי גימלאות אמהות ששולמו בשנים 1954/55-1959/60 (באלפי ל"י)

הגימלה	1958/59	1959/60	סך הכל 1959/60-1954/55
דמי לידה	3,261	3,812	14,933
מענקי לידה	4,129	4,511	19,757
הסעת יולדות	75	119	282

דמי לידה

מספר התביעות לדמי לידה, שאושרו, עלה בשנת 1959/60 ב-10% לערך בהשוואה לשנת 1958/59, והגיע ל-12,639 תביעות. מספר התביעות שנדחו בשנת הנדונה היה 565.

תביעות לדמי לידה 1954/55-1959/60

השנה	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
נחקבלו	3,511	9,412	10,901	12,020	12,541	13,456
אושרו	3,092	8,649	10,162	11,184	11,537	12,639
נדחו	105	563	633	551	686	565

לפי המספרים החלקיים לשנת 1959/60 היו 73% מן הנשים המקבלות דמי לידה — עובדות שכירות, חברות קיבוצים או מושבים שיתופיים. היתר היו עובדות עצמאיות, ברובן המכריע חברות מושב עולים.

במושבים שיעור היולדה הוא, כידוע, מן הגבוהים והוא הגיע בשנת 1959 ל-38.0 לאלף נפשות במושבים, לעומת 24.3 באוכלוסיה הממוצעת בישראל.

תביעות לדמי לידה לפי סעיף הזכאות ולפי המעמד הכלכלי 1954/55-1959/60

מעמד כעבודה	1958/59		* 1959/60	
	סך-הכל במספרים	% לפי סעיף הזכאות	סך-הכל במספרים	% לפי סעיף הזכאות
כל התובעות	11,140	100.0	11,428	100.0
שכירות, סך-הכל	7,856	100.0	8,400	100.0
שכירות, להוציא חברות קיבוץ או מושב שיתופי	6,355	100.0	6,972	100.0
חברות קיבוץ או מושב שיתופי	1,501	100.0	1,428	100.0
עצמאיות, סך-הכל	3,284	100.0	3,028	100.0
עצמאיות, להוציא חברות מושב	71	100.0	112	100.0
חברות מושב עובדים או עולים	3,213	100.0	2,911	100.0

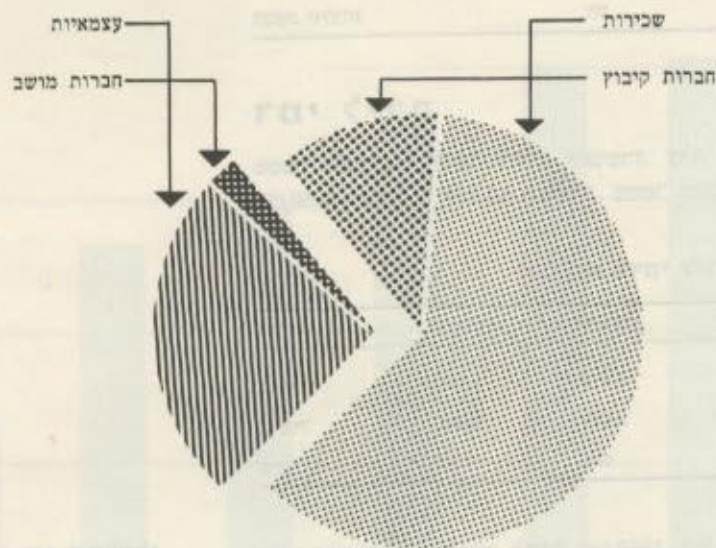
* נתונים חלקיים.

המעמד הכלכלי של התובעת

לרוב המכריע של אישורי דמי הלידה (קרוב ל-98%) ניתן אישור עקרוני לתשלום דמי לידה בעד תקופה של 12 שבועות (לפי סעיף 3 לתוספת השביעית לחוק). לתביעות האחרות (2% מהתביעות) ניתן אישור עקרוני לתשלום דמי לידה בעד תקופה של 6 שבועות בלבד — לפי סעיף 4(1).

לפי מספר ימי התשלום התחלקו התביעות בשנת 1959/60 כלהלן: עד 41 יום — 0.1%; 42 ימים — 2.2%; 43 עד 83 ימים — 0.3%; 84 ימים — 97.4%. נתונים אלה מצביעים על העובדה, שחלק מהיולדות לא ניצל את המספר המלא של ימי תשלום שאושר להן, וחזר לעבודה לפני תום התקופה של 84 יום או 42 יום.

בשנת 1959/60 שילם המוסד כדמי לידה סך של 3.8 מיליון ל"י, לעומת 3.3 מיליון בשנה קודמת. בסך הכל שולמו דמי לידה, במשך שש השנים לקיום הביטוח הלאומי, בסך של 15 מיליון ל"י.

דמי לידה לפי המעמד הכלכלי

החל באפריל 1959 הועלה מכסימום דמי הלידה לשבוע, מ-43.75 ל"י ל-52.50 ל"י. בעקבות העלאה זו ובעקבות שינויים שחלו אצל המבוטחות בבסיס תשלום דמי הביטוח — חלה העלאה גם בדמי הלידה הממוצעים ששולמו למקרה: מ-284 ל"י בשנת 1958/59 ל-315 ל"י בשנת 1959/60.

ב-1 באפריל 1960 הועלה שוב מכסימום דמי הלידה לשבוע מ-52.50 ל"י ל-63 ל"י לשבוע. בעקבות ההעלאה שחלה במכסימום הסכום שממנו נגבים דמי ביטוח (מ-360 ל"י ל-420 ל"י לחודש).

הבדל ניכר נרשם בין ממוצע דמי הלידה לשכירות, שהגיע ל-377 ל"י, לבין הממוצע ששולם לעצמאיות — 141 ל"י. ההבדל נובע מן הבסיס הנמוך לתשלום דמי הביטוח ע"י העצמאיות. שהן בעיקר חברות מושבי עולים.

גובה דמי הלידה

דמי הלידה ששולמו בממוצע למקרה (בל"י) לפי המעמד הכלכלי של התובעת

המעמד הכלכלי	1958/59	1959/60*
כל התובעות	284	315
שכירות, סך-הכל	348	377
שכירות, להוציא חברות קיבוץ ומושב שיתופי	389	414
חברות קיבוץ או מושב שיתופי	172	196
עצמאיות, סך-הכל	132	141
עצמאיות, להוציא חברות מושב	211	248
חברות מושב עובדים או עולים	132	137

* מתייחס רק לתביעות שתשלומן נגמר עד סוף מרס 1960.

ביטוח משפחות מרובות ילדים

ביטוח משפחות מרובות ילדים הוא הענף הצעיר ביותר בין ענפי הביטוח הסוציאלי בישראל. לעיני מתכנני ענף זה עמדו מספר מטרות: להקטין את הפער הקיים ברמת החיים בין המשפחות מרובות הילדים, שמצבן הכלכלי קשה בדרך כלל, לבין המשפחות מעוטות הילדים, שמעמדן הכלכלי הוא לרוב איתן יותר; להסיר את המעמסה של תוספת משפחתית, שהיתה מוטלת במקרים מסויימים על שכם המעביד האינדיבידואלי, ולהעבירה לכלל המעבידים והממשלה.

חוק ביטוח משפחות מרובות ילדים, שנכנס לתוקפו ב-1.9.1959, מזכה את המשפחות בעלות ארבעה ילדים או יותר, כשכולם צעירים מגיל 14 שנה, בקצבה משפחתית. הקצבה משולמת החל מן הילד הרביעי ואילך, וכל ילד נוסף מזכה את המשפחה בסכום נוסף.

לצורך תשלום קצבאות למשפחות מרובות ילדים מביאים בחשבון גם ילדים חורגים או מאומצים, וכן ילדים עד 18 שנה שאינם מסוגלים לפרנס עצמם מסיבת ליקוי נפשי או גופני ואין להם הכנסה ממקור אחר כדי מחייתם. התשלום לזכאים מבוצע אחת לשלושה חודשים, וכל תשלום כולל קצבה רבע-שנתית. את הקצבה מקבל במישרין הזכאי.

התוספת המשפחתית במספר מפעלים ומוסדות היתה נהוגה, ברוב ההסכמים הקבוציים, לגבי משפחה בעלת 3 ילדים, ואילו הטבות שכר לגבי ילד רביעי היו מועטות. מכאן שעל הביטוח החדש היה להשלים את התוספות הנהוגות, אך בעיקר להבטיח תוספת משפחתית ולהרחיבה גם לאותן השכבות שלא נהנו עד עתה מכל תוספת, כולל עובדים עצמאיים ושאינם עובדים.

מעביד ששילם עד הנהגת ביטוח משפחות מרובות ילדים תוספת משפחה עבור ילד רביעי, חמישי ואילך, רשאי מעתה להפחית מהתשלום מעובדו את הסכום שעובד זה מקבל מהביטוח הלאומי עבור אותם הילדים.

כמבוטחים בענף ביטוח משפחות מרובות ילדים רואים את חוג המבוטחים בביטוח זקנה ושאיירים, כלומר כל התושבים הישראליים שהגיעו לגיל 18, פרט לנשים נשואות שאינן מבוטחות בביטוח ברשות, ופרט למי שנעשה תושב ישראל לאחר שנתקבל חוק הביטוח הלאומי בכנסת (18 בנובמבר 1953), וביום שנעשה תושב היה בן 60 ומעלה או בת 55 ומעלה; כן אינו מבוטח מי שביום קבלת חוק זה בכנסת מלאו לו 67 שנים.

כדי להיות זכאי לגימלה חייב התושב להיות מבוטח לפחות שישה חודשים. המבוטח אינו זכאי לקצבה משפחתית ראשונה כל עוד הוא חייב דמי ביטוח בעד תקופה העולה על שישה חודשים; משנעשה זכאי לראשונה, אין שוללים זכאותו בגלל אי תשלום דמי ביטוח — אולם המוסד לביטוח לאומי רשאי להקטין את הגימלה עד ל-50% משיעורה כדי לגבות את חובו של המבוטח בתשלום דמי הביטוח לשיעורין. הוראה זו אינה חלה על עובד שכיר, שבאחריות תשלומיו נושא מעבידו.

תחולת הביטוח

חוג המבוטחים והזכאים

הקצבה המשפחתית נקבעה לפי השיעורים הבאים :

עבור הילד הרביעי	6 ל"י לחודש	עבור הילד השביעי	9 ל"י לחודש
עבור הילד החמישי	7 ל"י לחודש	עבור הילד השמיני	10 ל"י לחודש
עבור הילד השישי	8 ל"י לחודש	עבור כל ילד נוסף	10 ל"י לחודש

בחוק נקבע כי שר העבודה רשאי, לאחר התייעצות בשר האוצר ובאישור ועדת העבודה, לשנות את שיעורי הקצבה האלה, הקשורות, כידוע, לתגודות בשכר העבודה.

במימון ביטוח משפחות מרובות ילדים משתתפים המעבידים, המבוטחים שאינם שכירים ואוצר המדינה.

המעבידים משלמים לפי שיעור של 0.3% משכרם של עובדיהם, עד למכסימום (שהיה 360 ל"י לחודש עד אפריל 1960, ו-420 ל"י החל באפריל 1960).

מבוטחים עצמאיים ו"לא-שכירים" אחרים משלמים גם הם 0.3% מהכנסתם, או מההכנסה המשמשת בסיס לגביית דמי הביטוח. הממשלה מקציבה לענף ביטוח משפחות מרובות ילדים $\frac{1}{3}$ מההכנסות מדמי ביטוח בענף זה.

מימון הביטוח

ביצוע החוק

לתכנון וביצוע הביטוח החדש — שנקבע על ידי הכנסת ל-1.9.1959 — ניתנה שהות של שבועות מספר בלבד, ובאותה תקופה צריך היה להכין ניסוח תקנות, ניסוח הוראות, להכין את כוח האדם הדרוש לביצוע, לקבוע את תהליכי העבודה, לפתוח תחנות לקבלת התביעות, לבצע את התשלומים באמצעות מכונות, ועוד פעולות רבות ומגוונות.

בעזרת צוות עובדים מסודר, ומתוך הכרת ערכו הסוציאלי של הביטוח החדש, הצליח המוסד לבצע את המשימה, ועד סוף ספטמבר כבר נתקבלו בסניפי המוסד כ-25,000 תביעות (שמהן שולמו עד אותו זמן כ-18,000).

בשלב מסוים של העבודה — קבלת התביעות והדרכת מגישי התביעות — נעזר המוסד ב"קרנות החופשה" של העובדים בחקלאות ובבנין וכן של קרן "מבטחים" ולשכות הסעד.

היקף מקבלי הקצבה

לקראת הפעלת ענף הביטוח החדש הכין המוסד, על יסוד נתוני הלשכה הסטטיסטית, תחזית למספר המשפחות שיהנו מהביטוח ולמספר הילדים שעבורם תשולם הקצבה. התחזית אמדה את מספר המשפחות שיהנו מהקצבה ב-53,000 לערך ואת מספר הילדים שעבורם ישלמו קצבה ב-100,000 בקירוב.

מספר המשפחות שהיו להם ילדים נאמד אז ע"י הלשכה הסטטיסטית ב-307,000 בקירוב, ומכאן כי 17.5% מכלל המשפחות היו צריכות ליהנות מהקצבה החדשה. מספר כל הילדים עד גיל 14 (ועד בכלל) היה לפני הפעלת הביטוח החדש למעלה מ-700,000.

מקבלי קצבאות משפחתיות לפי מספר הילדים (יולי 1960)

מספר הילדים במשפחה	מספר הילדים שעבורם קיבלו תוספת	מספר מקבלי קצבאות משפחתיות	אחוז מקבלי הקצבאות
4	1	16,584	38.7
5	2	12,588	29.4
6	3	8,204	19.1
7	4	3,711	8.7
8	5	1,278	3.0
9	6	359	0.8
10	7	86	0.2
11	8	35	0.1
12 ויותר *	9 ויותר	15	—
		42,860	100.0

* משפחות עם 12 ילדים — 7 מקרים ; עם 13 ילדים — 4 ; עם 14 ילדים ויותר — 4.

עד סוף ספטמבר 1960, כשמלאה שנה להפעלת ענף ביטוח משפחות מרובות ילדים, נתקברו בסניפי המוסד 49,876 תביעות לקצבה משפחתית, שמהן אושרו עד לאותו תאריך 45,658 תביעות. מספר הילדים שעבורם אושרו קצבאות עד לסוף ספטמבר 1960 נאמד ב־97,000 לערך. נתונים אלה מאשרים את התחזית, שנעשתה בשעתו על יסוד מספרים חלקיים בלבד.

סקירת הרכב מקבלי הקצבה מוכיחה, שהנהיגות העיקריות מהקצבה הן השכבות מעוטות האמצעים שבציבור הארעיים; יוצאי אסיה ואפריקה, שמשפחותיהם גדולות יותר, והעולים החדשים — וזאת ביחס גדול בהרבה מחלקם באוכלוסייה הישראלית כולה.

התוספת המשפחתית התבטאה בסכומים קטנים יחסית, בממוצע כ־14 ל"י למשפחה לחודש; אולם כיון שהכנסת משפחה משכבות אלה היא מצומצמת לרוב, הרי התוספת הממשית להכנסתו של המפרנס במשפחות הנזקקות מגיעה ל־8 עד 10 אחוזים.

קרוב לשלושה רבעים ממקבלי הקצבאות (שהגיעו באפריל 1960 ל־39,945 מבוטחים) היו בעת הגשת התביעה שכירים (41% שכירים קבועים ו־31% שכירים ארעיים), 21% היו עצמאיים (כולל חברי מושבים) ו־7% ממקבלי הקצבה לא עבדו, או קבלו גם קצבה אחרת (נתמכים). מבחינת מספר הילדים שעבורם קבלו תוספת, יש לציין כי הממוצע היה 2.4 ילדים למשפחה עצמאיים, 2.3 ילדים במשפחה בה ראש המשפחה לא עבד (היה נתמך), 2.2 ילדים במושב עולים ו־2.0 ילדים אצל השכירים (הקבועים וכן הארעיים).

אשר ליחס המספרי בין השכירים הקבועים והארעיים, יש לציין כי לפי הרכב המבוטחים במוסד (במרס 1959), היוו השכירים הקבועים 86% מכלל המבוטחים, ואילו השכירים הארעיים היוו כ־14% בלבד. העובדים הקבועים, מקבלי קצבאות משפחתיות מהווים רק 56% מכלל מקבלי קצבאות אלה ואילו הארעיים מהווים 44%.

התחלקות השכירים הקבועים והארעיים בין המבוטחים ובין מקבלי קצבאות משפחתיות

קבוע או ארעי	מבוטחים		מקבלי קצבאות משפחתיות	
	מספר	%	מספר	%
סך־הכל שכירים	427,000	100	28,888	100
קבועים	367,000	86	16,331	56
ארעיים	60,000	14	12,557	44

מתוך מיונם של מקבלי הקצבאות בענף ביטוח זה לפי ארצות (יבשות) מוצאם ולפי מועד העליה מסתבר, כי מרביתם של מקבלי הקצבה היו יוצאי אפריקה ואסיה (78% מבין כלל מקבלי הקצבה) ויוצאי אירופה הגיעו ל־7% בלבד. חלקם של היהודים, ילידי הארץ, הגיע ל־4% וחלקם של הלא־יהודים, ילידי הארץ, הגיע ל־11%.

מניין מספר הילדים שעבורם שולמה תוספת מביא לאחוז גבוה עוד יותר של יוצאי אסיה ואפריקה, ושל הלא־יהודים, מבין כלל מקבלי הקצבה; שכן מספר הילדים הממוצע, שעבורם קבלו קצבה, היה גבוה אצלם מאשר אצל האחרים. אצל יוצאי אסיה ואפריקה היה הממוצע 2.0–2.1, אצל הלא־יהודים 2.4 — לעומת 1.7 אצל יוצאי אירופה.

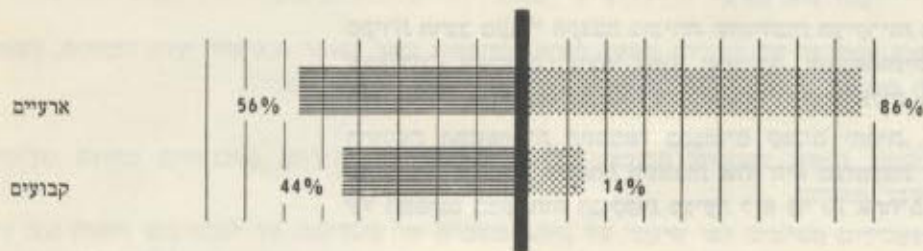
הרכב מקבלי הקצבה לפי ארץ (יבשת) הלידה (אפריל 1960)

המוצא	שייכים לכוו עבודה		מקבלי קצבאות משפחתיות	
	מספר	%	מספר	%
סך־הכל	714,500	100.0	39,945	100.0
אירופה ואמריקה	357,000	50.0	2,878	7.2
אסיה ואפריקה	208,400	29.2	31,003	77.6
ישראל — יהודי	95,700	13.4	1,454	3.6
ישראל — לא יהודי	53,400	7.4	4,371	11.0
לא ידוע	—	—	239	0.6

מקבלי הקצבאות לפי סוג המבוטח

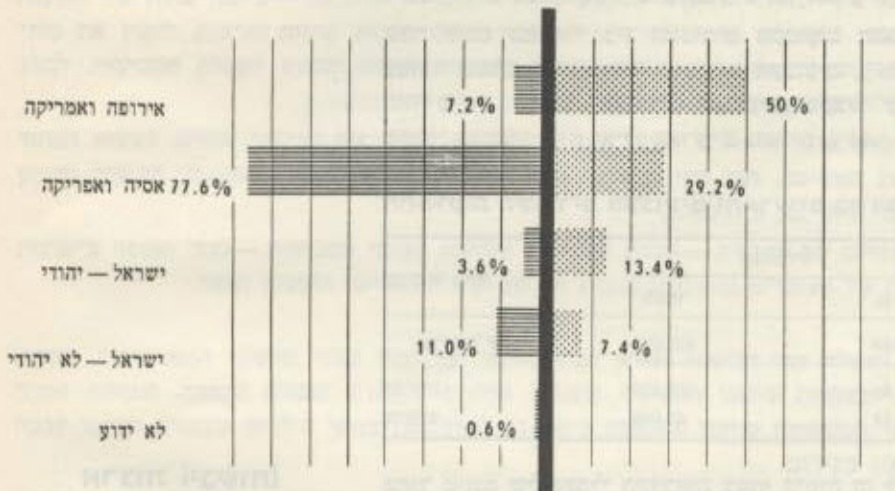
ארצות (יבשות) המוצא של מקבלי הקצבאות

◀ מקבלי קצבאות משפחתיות ▶ כלל המבוטחים

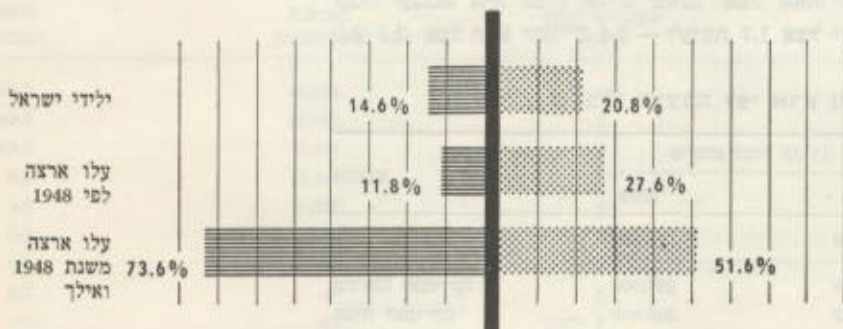
התחלקות השכירים
בין המבוטחים
ובין מקבלי קצבאות
משפחתיות

◀ מקבלי קצבאות משפחתיות ▶ שייכים לכוו עבודה

הרכב מקבלי
הקצבה לפי
ארץ (יבשת)
הלידה

◀ מקבלי קצבאות משפחתיות ▶ כוח העבודה

כוח העבודה
ומקבלי קצבאות
משפחתיות לפי
תקופות העליה

מקבלי הקצבאות לפי סניפי המוסד

מנתונים שבידי המוסד מיולי 1960, מסתבר כי מבחינת מספר מקבלי הקצבה עומד הסניף האיזורי של המוסד ברחובות במקום הראשון, ואחריו באים הסניפים: ירושלים, תל-אביב, חיפה, באר-שבע רמלה ונצרת. לפי מספר הילדים שעבורם משלמים תוספת למשפחה, אין הפרשים ניכרים בסניפים השונים, פרט לנצרת — שבה הממוצע הוא 2.6, בירושלים, באר-שבע, נהריה-עכו, נתניה ורמלה הממוצע הוא 2.2; ביתר המקומות הממוצע הוא 2.1 או פחות מזה.

עד סוף ספטמבר 1960 הוציא המוסד לקצבאות עבור משפחות מרובות ילדים כ-7,060,000 ל"י, מזה 3,320,000 ל"י עד סוף מרס 1960 ו-3,740,000 ל"י בחודשים אפריל-ספטמבר 1960.

ביטוח משפחתי כולל

בארצות רבות ניתנת הקצבה המשפחתית החל מהילד הראשון, למעשה גם בישראל נהגו עוד לפני הפעלת ביטוח משפחות מרובות ילדים, כ-190,000 ראשי משפחה שכירים (שהם כשני שלישים מהשכירים) מתוספת משפחתית ששילם אותה המעביד.

התוספת המשפחתית ניתנה, בדרך-כלל, עבור האשה ושלושת הילדים הראשונים, אך בממשלה ובמוסדות שונים, ואף בענפי משק מועטים, קיבלו תוספת ללא הגבלה במספר הילדים.

מחישובים שנעשו במוסד מסתבר, כי בעת הנהגת ביטוח משפחות מרובות ילדים שילם כבר המשק הישראלי כתוספת משפחה (עבור האשה והילדים) סך של 33 מיליון ל"י לערך, ומהם כ-31 מיליון לשנה עבור הילד הראשון, השני והשלישי.

מספר השכירים שקבלו תוספת משפחה והתשלום שהוצא לתוספת לפי ענפי הכלכלה

הענף הכלכלי	מספר ראשי משפחה שקיבלו תוספת משפחה	התשלום שהוצא בשנה (באלפי ל"י)
סך הכל	190,000	33,000
חרושת (תעשייה, מלאכה ומחצבים)	62,000	6,650
חקלאות, ייעור ודיג	16,000	1,500
בנייה	4,000	50
השטל, גז, מים	7,000	900
מסחר ובנקאות	15,000	2,800
הובלה, אחסנה ותחבורה	17,000	3,600
שירותים ממשלתיים וציבוריים	64,000	17,000
שירותים אישיים	5,000	500

מספר הילדים שעבורם קבלו תוספת הגיע ל-300,000, ובממוצע שולם עבור כל ילד כ-5 ל"י לחודש. גיל הילד, שזיכה לתוספת משפחתית, היה בדרך כלל עד 18 שנה (אם הילד לא עבד) או עד 16 שנה — אם הילד עבד.

רוב התשלומים היו צמודים לתוספת היוקרה, אך היה שוני ניכר בין תוספת משפחתית ששילם ענף כלכלי אחד לבין משנהו. הנהגת ביטוח משפחתי כולל היתה בוודאי מבטלת במשך הזמן את הפרשים בשיעורי התוספת, והיתה מבטלת את אי-השוויון במעמסה היחסית המוטלת על המעבידים השונים (מעבידים המעסיקים שכירים בעלי משפחות גדולות מוציאים, באופן יחסי, יותר לתוספת משפחה מאשר אחרים).

אולם החישובים שנעשו הראו כי תשלום תוספת משפחה לאלה שעדיין אינם מקבלים תוספת, והנהגת שיטה אחידה בתשלום, היו מטיילים על המשק עול כספי ניכר נוסף; ומכאן ההכרח בגישה זהירה לפתרון הביטוח המשפחתי הכולל.

25117

המוסד לביטוח לאומי - דין ו
חשון

6 +1959-60

גביית דמי ביטוח

למוסד יש, כידוע, מגע ישיר רק עם אותם מבוטחים המשלמים בעצמם דמי ביטוח. ואת מספרם אפשר לדעת על יסוד מספר כרטיסי החשבון למבוטחים אלה. מאידך, נרשמים המבוטחים השכירים בעקיפין, ע"י דמי הביטוח שמעבידיהם משלמים עבורם, ומקור זה הוא המשמש יסוד לקביעת מספר המבוטחים השכירים במוסד.

לפי האומדן הגיע מספר המבוטחים בסוף מרס ל-660,000 איש, בהשוואה ל-640,000 במרס 1959 ו-630,000 במרס 1958. מספרים אלה אינם כוללים את מקבלי קצבאות הזקנה. שמספרם הגיע במרס 1960 ל-46,665.

החל מהשנה הראשונה לביטוח הלאומי (1954/55) ועד למרס 1960 גדל מספר המבוטחים ב-23%.

מספר המבוטחים, לפי השנים

מסר	מרס 1959	מרס 1958	מרס 1957	מרס 1956	מרס 1955	החודש והשנה
מרס 1960	660,000 *	640,000 *	630,000 *	590,000	560,000	מספר המבוטחים
	123	120	118	110	104	אינדקס הגידול

* המספר אינו כולל את אלה שקבלו באותו תאריך קצבאות זקנה.

חוק הביטוח הלאומי מבחין, לצרכי גביית דמי הביטוח, בארבעה סוגי מבוטחים עיקריים והם: (1) עובדים שכירים, כולל חברי קואופרטיבים וחברי קיבוצים; (2) עובדים עצמאיים, כולל חברי מושבים; (3) מבוטחים שאינם שכירים ואינם עצמאיים, כולל נתמכים וכו'; (4) מבוטחות ברשות.

במרס 1960 היו מבוטחים לפי האומדן 479,000 שכירים (כולל קיבוצים וקואופרטיבים), שהיו 72.5% מכלל המבוטחים ו-181,000 לא שכירים — 27.5% מכלל המבוטחים.

מספר המבוטחים לפי הסוגים 1955 - 1960

מרס	מרס 1958	מרס 1959	מרס 1957	מרס 1956	מרס 1955	סוג המבוטח	
מרס 1960	660,000	640,000	630,000	590,000	560,000	535,000	סך הכל
	479,000	462,000	457,000	428,000	400,000	386,000	עובדים שכירים *
			132,000	114,000	126,000	120,000	עובדים עצמאיים
	181,000	178,000	31,000	36,000	23,000	20,000	אינם שכירים ואינם עצמאיים
			10,000	12,000	11,000	9,000	מבוטחות ברשות
ב אחוזים							
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
	72.5	72.2	72.5	72.5	71.4	72.1	עובדים שכירים
	27.5	27.8	27.5	27.5	28.6	27.9	עצמאיים ולא שכירים אחרים

* כולל קיבוצים וקואופרטיבים.

אומדן

מספר המבוטחים

המבוטחים

לפי סוגיהם

שיעור דמי הביטוח

החל מאפריל 1959 הועלו שיעורי דמי הביטוח בענף זקנה ושאיירים מ-2.5% מהשכר (או ההכנסה) עד למכסימום, ל-2.9%. מספטמבר 1959 הוחל בגביית דמי ביטוח לענף משפחות מרובות ילדים בשיעור של 0.3% מהשכר או מההכנסה. כנגד זה הופחת שיעור דמי הביטוח לענף אמהות מ-0.8% ל-0.6%; בשיעורים לענף נפגעי עבודה חלו רק שינויים קלים בסעיפי סיכון מסויימים. להלכה הועלו, איפוא, בשנת 1959/60 שיעורי דמי הביטוח של הביטוח הלאומי ב-0.5% נוספים מהשכר או מההכנסה, אך למעשה לא הוטלה מעמסה נוספת על המעבידים או העצמאיים, בגלל העובדה שתוך אותה תקופה הוקטנו שיעורי התשלום ל"קרן ההשוואה" (מ-1% בשנת 1958/59 ל-0.8% מאפריל 1959 ול-0.5% מספטמבר 1959) שגם היא פועלת במסגרת המינהלתית של המוסד לביטוח לאומי (החל ב-1.4.1960 חלה העלאה נוספת בדמי ביטוח לענף זקנה ושאיירים).

דמי הביטוח מהמעבידים כוללים את חלקם של המעבידים ואת חלקם של השכירים. המעבידים משתתפים ב-50% בביטוח אמהות, ב-60% בביטוח זקנה ושאיירים, ושילמו 100% בביטוח נפגעי עבודה ובביטוח משפחות מרובות ילדים. העובדים העצמאיים משלמים דמי ביטוח זקנה ושאיירים, אמהות ומשפחות מרובות ילדים כפי שמשלמים המעבידים והעובדים גם יחד. דמי ביטוח נפגעי עבודה שילמו העצמאיים החל מאפריל 1959 בשיעור של 0.8% מההכנסה לעומת 1% בשנת 1958/59.

המבוטחים שאינם שכירים ואינם עצמאיים שילמו דמי ביטוח בשיעור כולל של 3.5% והמבוטחות ברשות — 3.2%.

דמי הביטוח נגבים, כידוע, מהכנסתו של המבוטח עד למכסימום מסויים. המכסימום היה 300 ל"י לחודש בשנת 1958/59 והוא הועלה ל-360 ל"י לחודש (4,320 ל"י לשנה) החל מאפריל 1959. מאפריל 1960 שוב הועלה המכסימום, ל-420 ל"י לחודש (5,040 ל"י לשנה).

גם ההכנסה המינימלית, לצרכי גביית דמי הביטוח, הועלתה מאפריל 1959. הכנסה זו נקבעה ל-60 ל"י לחודש אצל העובדים העצמאיים (במקום 50 ל"י קודם לכן), ל-50 ל"י לחודש אצל השכירים (במקום 40 ל"י) ול-30 ל"י לחודש אצל מבוטחים שאינם שכירים ואינם עצמאיים (במקום 25 ל"י).

הבסיס לגבייה

דיווחות המעבידים על שכרם של העובדים בשנת 1958/59 הראו, כי עובד שהיה מועסק במשך כל 12 חודשי השנה השתכר בממוצע כ-300 ל"י לחודש. הכללת העובדים שהיו מועסקים רק 11-9 חודשים בשנה מקטינה את הממוצע ל-285 ל"י לחודש.

לפי נתוני המוסד, המבוטחים על דיווח חודשי של המעבידים, היה השכר הממוצע לעובד קבוע, בראשית שנת 1960 רק 273 ל"י לחודש, והסכום הממוצע שממנו נגבו דמי ביטוח — כולומר בלי הסכומים שמעל ל-360 ל"י — הניע ל-241 ל"י לחודש.

ההפרש בין הממוצעים לפי שני המקורות נובע בחלקו מכך, שמעבידים מסויימים כוללים בדיווח החודשי למוסד בין "עובדים הקבועים" גם שכירים שעבדו זמן קצר, וע"י כך נמנע חישוב מדוייק של שכר לקבועים בלבד.

עיבוד החומר של מבוטחים שאינם שכירים הראה כי במרס 1960 היה הבסיס לגבייה של העצמאיים — ששילמו על בסיס של שומה או הצהרה — כ-2,570 ל"י לשנה.

בממוצע זה אין לראות ממוצע של הכנסה לשנת 1959/60, היות ובסיס זה נקבע לפי הכנסת המבוטח בשנה הקודמת, 1958/59; יתר על כן: גם הכנסה זו אינה סופית, היות ובמקרים רבים מדובר בגביית מקדמות בלבד. מקדמות אלה נגבות על בסיס שומות ההכנסה לשנים שונות קודמות, וברור כי הפרשי השומה יגדילו את הבסיס לדמי ביטוח לבעלי השומות בשנה הנדונה.

הסכומים שנגבו

במשך שנת 1959/60 גבה המוסד דמי ביטוח בסך 76.1 מיליון ל"י לעומת 61.7 מיליון בשנת 1958/59. הגידול בגבייה נובע מהגדלת שיעור דמי הביטוח בענף זקנה ושאיירים, מגביית דמי ביטוח לענף משפחות מרובות ילדים, מהעלאת המכסימום ובמידה מסויימת גם מהרחבת רשת המבוטחים וגידול השכר וההכנסה.

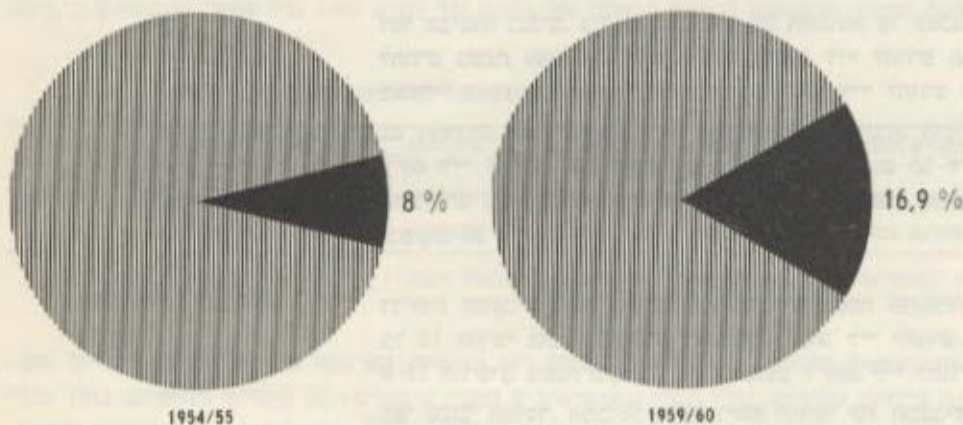
במשך כל שש השנים הראשונות לקיומו גבה המוסד סך של 301.7 מיליון ל"י.

להלן מובאים נתונים על הגבייה המחולטת, או הסכומים הנומינליים שנגבו, ועל הגבייה הריאלית שתושבת בכל שנה לפי ערך הכסף בשנת 1955/56. על יסוד מדד יוקר המחיה.

הגבייה המוחלטת והגבייה הריאלית [לפי הערך היחסי של הכסף - ב'56 / 1955]

שנה	הגבייה המוחלטת (באלפי ל"י)	מדד הגידול 1955/56 = 100	הגבייה הריאלית	מדד הגידול 1955/56 = 100
1954/55	23,936	64	25,195	67
1955/56	37,382	100	37,382	100
1956/57	46,708	125	43,612	117
1957/58	55,893	150	49,419	132
1958/59	61,728	165	52,804	141
1959/60	76,062	203	64,620	173

מעבידים ושכירים
 לא-שכירים

כ־83% מהסכומים שנגבו בשנת 1959/60 נגבו מהמעבידים, סכום הכולל את חלקם של המעבידים ושל השכירים.

אחוז הגבייה מה"לא-שכירים" הגיע בשנת 1959/60 ל־16.9% מכלל הגבייה, אכן, יש לציין כי במשך השנים הלך וגדל אחוז הגבייה מה"לא שכירים": מ־8% בשנת 1954/55 ו־13% בשנה שלאחריה. ל־16.9% בשנת 1959/60, כפי שצויין לעיל.

גידול זה נובע בעיקר מתוך כך שהמוסד, במידה גוברת והולכת, חייב מבוטחים, ששילמו דמי ביטוח בשנים הראשונות לפי הצהרותיהם, בהפרשים — לפי שומות שנערכו להם על בסיס הכנסה. במידת מה יש לראות, איפוא, בגידול שיעור זה תוצאה של פעולה חד-פעמית לגביית הפרשים.

החלק המכריע של דמי הביטוח שולם גם בשנת 1959/60 באמצעות קופות הסניפים. מס הכנסה והחשב הכללי.

המעבידים שילמו כמחצית דמי הביטוח באמצעות החשב הכללי, רבע באמצעות מס הכנסה ו־19% באמצעות קופות הסניפים.

אצל ה"לא-שכירים" שולמו כשני שלישים מדמי הביטוח באמצעות קופות הסניפים ו־28% באמצעות בנק הדואר.

מיון מספר משלמי דמי הביטוח מראה, כי מספר המעבידים ששילמו דמי ביטוח באמצעות מס הכנסה הגיע ל־64% מכלל המעבידים, ואילו 25% מכלל המעבידים שילמו באמצעות

חלקם של ה"לא שכירים" בגביית דמי הביטוח

הגבייה לפי מקום התשלום

קופות הסניפים. ההפרש בין חלוקה זו, לבין החלוקה לפי הסכומים ששילמו המעבידים, נובע מכך שהמעבידים הקטנים, שמספרם רב אך תשלומיהם נמוכים באופן יחסי, שילמו באמצעות מס ההכנסה, ואילו המעבידים הגדולים שילמו באמצעות החשב הכללי או קופות הסניף.

הגבייה לפי מקום הגבייה [באחוזים] 1959/60

מקום הגבייה	התחלקות הסכומים שגבנו		התחלקות מספר התשלומים	
	מעבידים	לא שכירים	מעבידים	לא שכירים
כל המקורות	100.0	100.0	100.0	100.0
מס הכנסה	25.0	0.5	0.5	0.5
קופות הסניפים	18.6	64.3	25.9	56.1
בנק הדואר	1.1	28.2	3.4	38.8
החשב הכללי	49.6	1.4	2.4	0.3
מקורות שונים וקיוון	5.7	5.6	2.2	4.3

לא חלו שינויים ניכרים בשנת 1959/60 בגבייה לפי הסניפים. הסניפים המחוזיים: תל-אביב, חיפה וירושלים גבו 56% מכל הגבייה ועם הגבייה ממשרדי הממשלה — המבוצעת בסניפים ירושלים ותל-אביב — גדל חלקם של הסניפים המחוזיים ל-73% מכלל הגבייה. הסניפים הקטנים יותר הגדילו את חלקם בגבייה הכללית עד ל-15.2% מהגבייה הכללית, גידול הקשור, כנראה, עם ריכוזם של עולים חדשים באיזורי פיתוח ומקומות אחרים.

חלוקת הגבייה לפי הסניפים, באחוזים

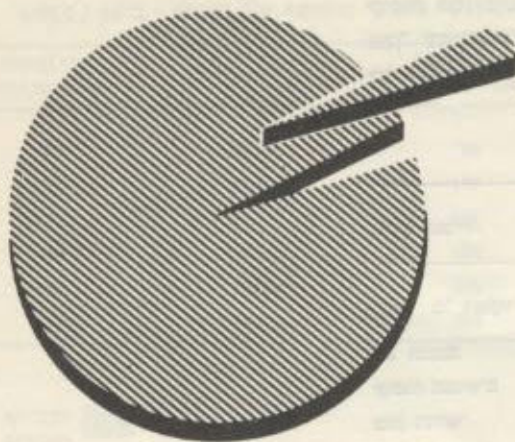
הסניף	1957/58	1958/59	1959/60
כל הסניפים	100.0	100.0	100.0
תל-אביב	30.0	30.0	29.9
חיפה	19.3	19.2	18.1
ירושלים	8.3	8.2	8.2
רמת-גן	4.0	4.3	4.5
רחובות	3.9	4.1	4.2
פתח-תקה	2.8	2.8	3.0
יתר הסניפים	13.5	14.4	15.2
משרדי ממשלה	18.2	17.0	16.9

ההכנסה הלאומית בשנת 1959 הסתכמה, לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ב-3,047 מיליוני ל"י. הגבייה בביטוח הלאומי נסתכמה (בשנת 1959/60) ב-76.1 מיליון ל"י; לפיכך היוותה הגבייה בביטוח הלאומי 2.5% מההכנסה הלאומית. בשנת 1958/59 היה האחוז רק 2.3, והגידול נובע בעיקר מהעליה שחלה בשנת 1959/60 בשיעור דמי הביטוח ומהעלאת המכסימום, כפי שכבר צויין.

אפשרית גם השוואה עם ההכנסה הלאומית הנובעת משכר ומשכורת בלבד. השוואה כזו מראה, כי ההכנסה הלאומית הנובעת משכר ומשכורת, מבלי לכלול תשלומים עבור תנאים סוציאליים, הגיעה בשנת 1959 ל-1,630 מיליונים ל"י, ואילו הגבייה בביטוח הלאומי, עבור שכירים, הגיעה ל-63 מיליון ל"י, כלומר 3.9% מההכנסה הלאומית הנובעת ממשכורת בשנת 1959, וזאת בהשוואה ל-3.7% בשנת 1958.

הגבייה לפי הסניפים

גבייה בביטוח לאומי בהשוואה להכנסה הלאומית

2.5%
הגבייה בביטוח לאומי
כחלק מההכנסה הלאומית

הגבייה בביטוח הלאומי וההכנסה הלאומית

אחוז הגבייה בביטוח הלאומי מן ההכנסה הלאומית	גבייה בביטוח הלאומי		הכנסה לאומית	
	גבייה במיליוני ל"י	השנה	הכנסה במיליוני ל"י	השנה
1.7	23.9	1954/55	1,380	1954
2.3	37.4	1955/56	1,628	1955
2.4	46.7	1956/57	1,966	1956
2.3	55.9	1957/58	2,409	1957
2.3	61.7	1958/59	2,728	1958
2.5	76.1	1959/60	3,047	1959

בהשוואה זו יש לזכור, כמובן, כי הביטוח הלאומי גובה דמי ביטוח רק מהכנסה עד למכסימום מסויים, מה שאין כן במס הכנסה. יתר על כן, שיעור מס ההכנסה ממשיך לגדול גם מעל לסכום שנקבע כמכסימום בביטוח לאומי, ולעובדה זו יש השפעה ניכרת על גידול הגבייה במס הכנסה.

גביית דמי ביטוח בהשוואה לגביית מס הכנסה

						השנה
1959/60	1958/59	1957/58	1956/57	1955/56	1954/55	
						גבייה במס הכנסה, פרט לחברות (במיליוני ל"י)
232.6	209.8	169.5	141.8	110.8	97.1	
						גבייה בביטוח הלאומי (במיליוני ל"י)
76.1	61.7	55.9	46.7	37.4	23.9	
						אחוז הגבייה בביטוח הלאומי מן הגבייה במס הכנסה
32.7	29.4	33.0	32.9	33.8	24.6	

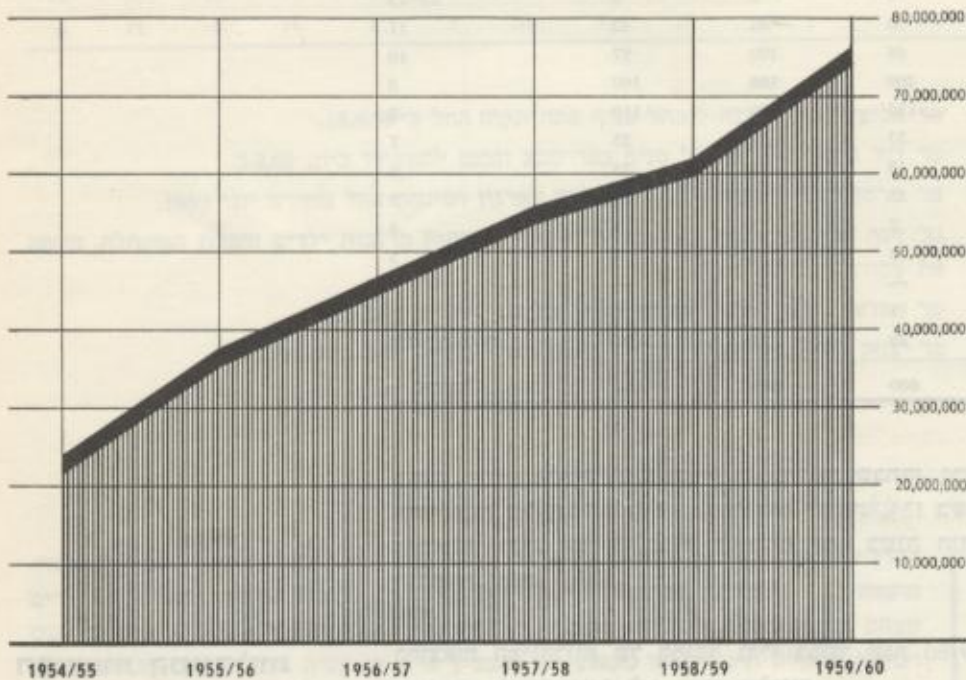
השקעת העתודה הכספית

בסוף שנת 1959/60 הגיעה ההשקעה (כולל ריבית) מתוך כספי המוסד, מאז קיומו, באוצר המדינה ל־156 מיליון ל"י; וזאת נוסף ל־19 מיליון ל"י לערך שהושקעו מתוך כספי קרן השוואה לתשלום תגמולים למשרתים במילואים (המוסד לביטוח לאומי מטפל, כידוע, גם בגביית הכספים לקרן זו ובתשלום תגמולים למשרתים במילואים).

הכנסות המוסד וההשקעות באוצר המדינה (במיליוני ל"י) 1954/55 - 1959/60

השנה	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
הכנסות כוללות	24.1	38.7	49.6	60.7	67.9	90.7
השקעות באוצר המדינה	16.3	27.2	31.3	27.8	23.5	30.1
השקעות באוצר באחרים מההכנסה	67.6	70.3	63.1	45.8	34.6	33.2

אחוז השקעות המוסד מההכנסה פחת גם במשך שנת 1959/60 בשל הגידול במספר הגימלאות כענפים השונים.

גביית דמי ביטוח
(במיליוני ל"י)

מנגנון המוסד

מנגנון המוסד הגיע ל-713 עובדים קבועים בשנת 1959/60; גידול ב-19% לעומת השנה הקודמת. גידול זה הינו תוצאה של מספר נסיבות: (א) עקב הפסקת שרות מנגנון האוצר לגביית דמי ביטוח באמצעות הוצאה לפועל ועיקול, נאלץ המוסד להקים מנגנון עצמאי בהיקף ארצי לביצוע פעולות גבייה אלו. (ב) הפעלת הענף החדש של ביטוח משפחות מרובות ילדים, שהקיף בשנת כספים זו למעלה מ-40,000 משפחות. (ג) הגידול במספר העובדים העצמאיים והמעבידים הרשומים במוסד, והגידול בהיקף תשלומי הגימלאות.

הדרגות בתקן 1956/57-1959/60

הדרגה	1956/57		1957/58		1958/59		1959/60	
	במספרים	באחוזים	במספרים	באחוזים	במספרים	באחוזים	במספרים	באחוזים
14-15	6		6		6		—	
12-13	6		6		1		9	
11	42		41		6		27	
10	97		100		11		88	
9	160		166		33		217	
8	110		138		26		182	
7	25		37		10		87	
6	23		25		3		20	
5	10		10		2		29	
4	5		5		1		3	
3	5		5		1		7	
2	—		—		—		4	
1	1		1		—		1	
דירוג מקצועי	23		25		5		42	
סך הכל	513		565		100		713	

בשנת הדר"ח חלו שינויים מסויימים בדרגות שבתקן, וביחוד בדרגות 5-7, שכללו הפעם אחוז יותר גבוה של עובדים (19% מהעובדים לעומת 15% בשנה שלפני כן) על חשבון בעלי הדרגות הנמוכות יותר, שחלקם בכלל העובדים פחת בשנה הנדונה. שינויים מספר חלו אף בדרגות הגבוהות יותר.

ההוצאות המינהליות של המוסד גדלו במשך שנת 1959/60 והגיעו ל-3,766,000 ל"י בקירוב בהשוואה ל-2,835,000 ל"י בשנה שלפניה.

גידול ההוצאות קשור במידה רבה בגידול המנגנון, והוא גובע מהגברת הגבייה, שגדלה במשך השנה ב-23%, ומתשלום הגימלאות שגדל, כאמור, ב-30%.

ההוצאות המינהליות של המוסד

הגבייה וההוצאות המינהליות 1954/55-1959/60

השנה	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60
הגבייה (במיליוני ל"י)	23.9	37.4	46.7	55.9	61.7	76.1
הוצאות מינהליות (במיליוני ל"י)	1.0	1.6	2.1	2.5	2.8	3.8
אחוז ההוצאות המינהליות מן הגבייה	4.3	4.2	4.5	4.5	4.5	5.0

חלוקת נח האדם במוסד לפי התפקידים והסניפים בשנת 1959/60

הסניף	סך הכל	מינהל	שירותים גימלאות	נבייה כללית	נבייה מסעבירים	נבייה מלא שכירים	ביקורת חוץ וחשבונות	כספים	מיכון וניקוב
ירושלים	56	8	8	11	5	9	3	6	—
תל-אביב	108	9	25	25	8	25	13	23	—
חיפה	103	10	22	16	8	14	8	10	—
באר-שבע	12	2	2	2	—	1	2	2	—
רחובות	31	4	2	7	4	3	3	3	—
רמלה	14	2	1	3	1	1	2	2	—
רמת-גן	35	3	3	6	1	3	2	5	—
פתח-תקה	19	2	2	4	4	1	2	3	—
כפר-סבא	17	2	2	3	—	2	2	2	—
נתניה	21	2	2	3	6	2	2	3	—
חורה	15	2	1	3	—	2	2	1	—
עפולה	10	2	1	2	1	—	1	2	—
טבריה-צפת	12	3	1	2	2	—	1	2	—
נהריה-עכו	13	3	1	2	1	—	1	1	—
נצרת	8	1	1	3	1	—	1	1	—
סך-הכל סניפים	534	53	74	92	42	63	45	66	—
רישום ומיכון	48	4	1	—	—	—	—	—	43
המשרד הראשי	131	50	43	11	8	—	—	19	—
סך-הכל	713	107	118	103	50	63	45	85	43
באחוזים	100	15	17	14	7	9	6	12	6

מינויים ושינויים במוסד

- * מר אליעזר ארצי מונה למנהל סניף פתח-תקה החל ב-18.6.59.
- * מר דוד גרנון מונה למנהל סניף כפר-סבא ונכנס לתפקידו ביום 3.3.60.
- * מר שרמן ליבר התמנה כמנהל המחלקה לארגון ושיטות החל מחודש יוני 1959.
- * גב' חנה הרדוף, מנהלת ענף אמהות וביטוח משפחות מרובות ילדים וחברת המינהלה, סיימה את עבודתה במוסד ב-31.3.60.
- * מר חסדאי דורון התקבל כעוזר ראשי למנגנון החל מ-1.12.60.
- * מר יצחק כהן, מנהל סניף טבריה, נפטר לאחר מחלה קשה ביום 4.2.61.

קרן זלצמן ז"ל

הקרן למילגות לימודים ע"ש א. זלצמן ז"ל, מי שהיה חבר מינהלת המוסד וגזברו הראשון, הוקמה לפני כשנתיים. מטרתיה של הקרן הן: לאפשר לעובדי המוסד, ובמיוחד לצעירים שבהם ובעלי דרגות משכורת נמוכות, להרחיב את השכלתם ע"י לימודים סדירים לשם רכישת השכלה תיכונית או מקצועית; להעניק פרס או עזרה כספית בעד עבודת מחקר במקצועות שיש להם קשר, ישיר או עקיף, לבעיות בהן מטפל המוסד.

השנה נקבע הפרס על עבודת מחקר בבעיות משפטיות, והוקמה ועדה לבחירת המועמד לקבלתו. בוועדה השתתפו שופט בית הדין העליון, נציג הפקולטה למשפטים של האוניברסיטה ונציג המוסד.

ביוני 1960 הוענק הפרס לגב' מלכה איזק (קופלוביץ), שעבודתה על הנושא "אחריות שירות רפואי מוסמך והמוסד לביטוח לאומי בעד טיפול רפואי רשלני בנפגע עבודה" נבחרה כעבודה הראויה לפרס זלצמן בסך 500 ל"י.

בשנה הקרובה יוענק פרס זלצמן על עבודת מחקר בעלת אספקט סוציאלי בעניינים הקשורים בביטוח הלאומי.

בתקופה האחרונה קלט המוסד מספר משתלמים זרים, שבאו מי לתקופה של ימים מספר ומי לתקופה ממושכת יותר, להשתלם בענייני ביטוח סוציאלי בישראל, סין הלאומית (פורמוזה) שלחה תחילה את מר ויליאם לי צ'יאן, עוזר למנהל המוסד לביטוח סוציאלי בפורמוזה, שמילגת ארגון העבודה הבינלאומי הוענקה לו לשם השתלמות במינהל הביטוח הסוציאלי, בנוסף ללימודיו במוסד על מחלקותיו השונות, ביקר האורח במרכז קופת'חולים של ההסתדרות העובדים, חודשים מספר לאחר שובו של מר צ'יאן לסין הלאומית, הגיע למוסד השתלם השני מארץ זו, מר טאו צ'ינג צ'אן, האורח, שעוסק אף הוא באדמיניסטרציה ומנגנון העובדים במוסד לביטוח סוציאלי בטייפה, שהה למעלה מחודש במוסד, במשרד הראשי ובמספר סניפים, וקודמו סויר אף לארובה של הארץ.

מדורס-מזרח אסיה הגיע למוסד מר מיאה האן מכורמה לשם השתלמות בענייני הביטוח הלאומי מסעם ארגון העבודה הבינלאומי, האורח שהה בארץ כ"ב שבועות, מהם 4 שבועות במוסד ויתר הזמן הקדיש ללימוד ענייני קופת'חולים וקרנות החופשה של ההסתדרות, משתלם זה מועסק בהנהלת החשבונות של המוסד לביטוח סוציאלי בארצו, והוא מספל בענייני חקציב, מאוניס, ארגון וכספים.

מיבשת אפריקה אירח המוסד את המשתלם הראשון, מר פרדיננד ק. מנסה מגאנה, הניך המכון האפריקאי לקואופרציה של ההסתדרות, את פרי ביקורו בן שלשת השבועות במוסד יביא מר מנסה לארצו; קונגרס האיגודים המקצועיים בגאנה, בו עובד מר מנסה, מכין תוכנית ביטוח סוציאלי ומר מנסה יקח חלק פעיל בביצועה.

השתלמויות ויצוג בחו"ל

ארגון העבודה הבינלאומי העניק למוסד בשנתיים האחרונות מספר מילגות השתלמות בחו"ל, מר א. רפון, מנהל ענף ביטוח זקנה ושאיירס, יצא להשתלמות בכריסטיה הגדולה, שהוציאה ואיסטריה; מר א. גפני, מנהל המחלקה ליחסי ציבור, השתלם באנגליה ובאוסטריה; ד"ר ב. גויסן, מנהל העניינים הרפואיים של המוסד, יצא לסיוור השתלמות וביקורים במוסדות שיקום בארצות הברית, קנדה, באנגליה ובשוויצריה. ד"ר גויסן השתתף אף בשני כינוסים בינלאומיים.

בוועדת הארגון הבינלאומי לביטוח סוציאלי (ISSA) שהתקיימה בלונדון במאי 1958, הוחלט להקים ועדה מיוחדת לחקר ביטוח זקנה. לוועדה נבחר כנציג ישראל ד"ר ג. לוטן. במאי 1959 נחכנסה הוועדה בליסבון ודנה בהתפתחות ביטוח זקנה בעולם על יסוד מחקר מקיף שערכו שני מומחים משוויץ ומארצות-הברית, המחקר כלל מאמרים העוסקים בביטוח זקנה ב"40 ארצות שונות.

ביוני 1960 התקיים בכריסל הקונגרס הבינלאומי ה'xvi של האקטוארים, בין 1,100 משתתפיו, נציגי 33 ארצות בעולם, היו 6 משתתפים מישראל, את המוסד לביטוח לאומי יצג מרופ' ש. בריואר, האקטואר הראשי של המוסד.

במינובן שבגרמניה התכנסה במאי 1960 הוועדה לענייני ארגון ושיטות של הארגון הבינלאומי לביטוח סוציאלי (ISSA). בכנס, שדן ברישום וזיהוי מבוסחים, נביית דמי ביטוח, ענייני ארגון ומימון ביטוח נפגעי עבודה, השתתף מר א. דותן, גזבר המוסד. עם תום כינוסה של הוועדה יצא מר דותן לסיוור השתלמות בן כמה שבועות במספר ארצות אירופה, ועמד מקרוב על דרכי הנבייה וארגונה במוסדות הביטוח הסוציאלי הפועלים שם.

הנבי' חנה אבידור, פקידת השיקים המחוזית בירושלים, יצגה את המוסד בהעדה לענייני שיקום מוגבלים שנערכה באחונה שכיון.

סוגיות משפטיות

מנקודת ראות הפסיקה של בתי דין לביטוח לאומי, שנת 1960/61 משמשת כתקופת גיבוש הלכות וביסוס עקרונות המונחים ביסוד החוק, גם אם אינה מצטיינת כה בחידוש הלכות. השתא שוב מסתמנת עליה מסויימת (בגבולות 20%) במספר התביעות שהובאו בפני בתי הדין (בתל-אביב כ-483, בחיפה כ-125, בירושלים—55 ובבאר-שבע 12— בערכאה ראשונה, ו-42 ערעורים— בערכאה שניה). ניתן לראות במספר זה כעין חישוב יציב שבגבולותיו יש להעריך את מספר התביעות השנתיות המובאות כרגיל בפני בתי-הדין לביטוח לאומי. יש להבין את עלית מספר התביעות השנה על רקע ההפחתה ה"עונתית" בשנת 1959/60, שלא היתה הפחתה קונסטרוקטואלית— אלא שימשה ביטוי של "מצב קוניוקטוראלי" מסויים שנוצר עקב מתן אי-אלה פסקי-דין (כגון: בעניני התשלומים למוסד ולקרן ההשוואה, פסילת התוראה שבתקנות בדבר רישום, מעמד עובד וכו') שהביאו לידי הפחתה ניכרת במספר הדחיות של תביעות שהוגשו למוסד; אך לא סגי בכך; גם ענף הביטוח החדש של משפחות מרובות ילדים, ללא ספק תרם להגדלת מספר התביעות המשפטיות.

נשקף אחורנית ונסקור אי-אלה מקרים בהם צפו בעיות עקרוניות ונבחון מה למדנו מהן:

* החיאת המושג של סיכון נוסף (added peril), שקנה לו שביחה תקופה ממושכת בהלכה האנגלית, ויצא למעשה מכלל שימוש בפנותו מקום למבחן הפשוט וההגיוני: באיו מידה פעולה זו או אחרת, כתוצאה מסיכון נוסף, כרוכה היא בעבודתו של העובד ובאה היא עקב עבודתו זו— או שמותנה היא בגורם נוסף וחדש, המהווה בבחינת novus actus שאין בינו לבין העבודה ולא כלום.

ביה"ד לערעורים בפס"ד קערור (ע.ב.ל. 48/58) אימץ לעצמו, בין השאר, גם את המבחן של הסיכון המיוחד כאחד מהנימוקים לקבלת הערעור. פרטי המקרה מסתמים כדלהלן: המנוח— חיים קערור— שעבד כפועל קבוע בחברת "יכון חק"ל" בע"מ וטיפל, בין היתר, במכשיר המיועד להשמדת הפרפרות, הראה בשעת מנוחה לפועל שעבד יחד אתו, וללא כל קשר לעבודה ולמילוי תפקידו, איך מופעל המכשיר המכונה "תותח הפרפרות". תוך כדי טיפול זה התפוצץ הכדור שבלוע המכשיר ופצע בצורה אנושה את קערור, שמת אח"כ מפצעיו.

כנימוק נוסף קבע ביה"ד בפס"ד זה כי פעולת המנוח לא היתה בגדר החובות שהוטלו על העובד בין במפורש ובין מכללא.

נראה לי, שקיומה של הקונצפציה "סיכון נוסף", אינו צורך הכרחי והגיוני בפענוח המושג של תאונת עבודה: אם הפעולה שמייחסים לה "סיכון נוסף" חרגה מתחום מהלך העבודה, הרי אין המקרה נחשב לתאונה בעבודה כמשמעותה בחוק, מאחר שנעדר בה האלמנט השני של "עקב העבודה" שבהגדרת "תאונת עבודה"; אולם תמצי לומר כי יש לזהות את הפעולה האמורה עם רשלנות של הנפגע, או אפילו עם רשלנות רבתי מצידו— גם אם הפעולה נעשתה תוך כדי ועקב העבודה— הרי נראה לי כי כך נוטשים אנו את קנה-המדה האוביקטיבי הקיים בחוקים סוציאליים, ובמיוחד בשטח פיזיים לעובדים, המתעלם כרגיל מרשלנותו של הנפגע— ומאמצים לעצמנו כללים סוביקטיביים כפי שהם קיימים בשטח הנויקין האזרחיים.

* פס"ד פרובלמטי במקרה של יעקב ג'מיל בו הפסיד המוסד בערכאה ראשונה; המוסד ערער, אך חזר בו מערעורו זה בשים לב לאופי הסוציאלי המובהק של המקרה ובהתחשב בנדירות של מקרים מסוג זה.

התובע עבד כנגר בבית-אריזה עד שעה 23.30; המעביד נוהג היה להסיע את עובדיו בשעות

הערב לביתם, והתובע, שהיה עליו בגמר עבודת יומו לחכות למכונית כשלושת-רבעי שעה, התישב על ספסל שבחדר-האוכל ומרוב עייפות נפלה עליו, כנראה, תרדמה ותוך כדי שינה נפל מהספסל.

ביה"ד קבע כי התאונה היא אינסידנטלית לעבודתו של הנפגע, בהסתמך על פסיקה אנגלית, ולפיכך קיבל את תביעתו של התובע.

רבות היו המחשבות מה היא שרשרת האירועים והגורמים (chain of causation) שבתחומה מהווה עדיין אירוע זה או אחר חוליה בשרשרת וכולל במסגרת ההגדרה של "תאונת עבודה", ובא-יאלה מקרים חורג האירוע מתחום זה.

המקרה לא אירע תוך כדי העבודה אלא בהמשך לה, ועל-כך אין חולקים. ביה"ד יצא מתוך הנחה (וכאמור בהודקקו ליודיקטורה האנגלית בשאלה זו) כי הימצאו של העובד בשטח המפעל גם לאחר סיום העבודה, אך בהתאם לתנאי העבודה, היא עדיין בגדר המשך העבודה; אין אנו חולקים, כמובן, על עמדה זו (שאומצה כאמור גם בפסיקה האנגלית), אולם ניצבת השאלה: האם כל פעולה הנובעת מהימצאות האדם במקום העבודה, ועקב הימצאו במקום זה, היא בבחינת פעולה אינסידנטלית לעבודה, ואם תאונה בכל מסיבות אלו גובלת תמיד בתאונת עבודה, אילו דובר בתקלה שמקורה במקום (מטרד, רשלנות מצד המעביד וכו') היינו סומכים ידינו ללא היסוס על החלטת ביה"ד; אילו הספסל עליו התישב העובד היה שבור — לא היינו חולקים על-כך כי המקרה מהווה תאונת עבודה, אולם במקרה הנידון היתה התאונה תוצאה מאירוע של גורם נוסף, שהוא התרדמה שנפלה על האיש שלא בעטין של מסיבות המקום. גורם חדש זה ניתק למעשה את השרשרת — המתוחה בלאו הכי — של אירועים אינסידנטלים הקשורים בעבודת אדם.

נראה לי, עם כל הכבוד, כי הרחבה אינסידנטלית יש לפרש בדרך הצימצום, ומה גם שנותק הקשר הטבעי הנובע מסיכון המקום, אגב, ספק מסוג זה היה מתעורר גם אילו התאונה כמוסבר במקרה זה היתה קורית לאדם בשעת עבודתו ממש.

* פסק דין בעל חשיבות עקרונית הוא המקרה של ראובן יורקוביץ נגד המוסד (ב.ל. 94/59), בו נקבע כי עובד, החולך למרפאה בשעות העבודה ועל-חשבון מעבידו, לשם קבלת טיפול רפואי בגלל פגיעה בעבודה שאירעה לו יומיים לפני-כן — פועל לשם מילוי חובה כלפי מעבידו. המקרה נמצא בשעת כתיבת שורות אלו בשלבי ערעור, ולפיכך אסתפק הפעם במספר שורות להבהרת נימוקי ביה"ד דלמטה במקרה זה:

1. קיימת חובה — אם גם לא עפ"י חוק אלא עפ"י נוהג — שמעביד יספק עזרה רפואית לעובדי מפעלו, ובמיוחד כשקיים הסכם קבוצי ובו התנייה להגשת עזרה מעין זו.

2. מאחר שהמעביד לא יכול היה לספק את הצרכים הרפואיים לעובד (המדובר אינו בהושטת עזרה ראשונה), הרי יש לראות בהודקקות העובד למרפאה של קופת-חולים כעין פעולה אינסידנטלית הנובעת מהווה העבודה; ולפיכך כל אירוע, הנובע מביצוע פעולה אינסידנטלית זו, מהווה פעולה תוך כדי ועקב עבודתו של העובד אצל מעבידו — על כל התוצאות הנובעות מכך.

אף אם הקונסטרוקציה של ביה"ד נראית בעינינו, עם כל הכבוד, כמלאכותית ביותר ומרחיבה ללא כל מידה את מסגרת ההגדרות של מפעל ותאונת עבודה — הרי השאלה מחייבת ליבוך והבהרה עליידי ביה"ד לערעורים, ובמיוחד בשים לב לחידוש שבשאלה זו ובמקוריותה.

* על אף פסקי הדין המרובים, לא ירדה עדיין שאלת ה"מעון" מהפרק, ואין מקרה אחד דומה למשנהו.

בפס"ד במשפט ד"ר קאופמן נגד המוסד (ת.ב.ל. 240/59) קבע ביה"ד דלמטה כי המונח "מעון" עשוי לכלול בחובו גם את כל השייך באופן אינקלוסיבי למעון בלבד ו"המיוחד להקלת חייו הפרטיים של התובע" — שהוא בעל המעון; ולפיכך פגיעה בשטח סגור בתחום חצר המעון, השייכת אך ורק לתובע, מהווה עדיין פגיעה בתוך תוכי המעון, ואין המקרה מכוסה איפוא ע"י החוק.

הרחבת החוק במסגרת ההליכה מהמעון לעבודה וחזרה אינה מקפלת בחובה רק הרחבה של תחום גיאוגרפי — אלא ביסודה של הרחבה זו מונח, לדעתי, העיקרון של סיכון הדרך, ובמיוחד דרך הרבים, ואולי בשל הסכנות בהן נתון העובד בדרך הרבים, הנובעות בעיקרן מרשלנות

הזולת. אין להטיל על המוסד את האחריות לנוקים הנגרמים לנפגע בגין סיבות שהשליטה העיקרית עליהן בידי התובע עצמו. בין שנסיבות אלה קרו בתחום מעונו או במקומות הקשורים במעונו והנמצאים בשליטתו הבלעדית.

* מעמדו של "עובד עצמאי" במסגרת חלק ב' לחוק (בענף נפגעי עבודה) מהווה אחת הבעיות התופסות מקום נרחב יותר ויותר בפסיקה שלנו.

הערעור "בוטרוס אשקור נגד המוסד" (ע.ב.ל. 6/60) בא ללמדנו כי יש ליחס משמעות די דוקנית (סטריקטית) למונח של "עיסוק במשלה" אצל עובד עצמאי, וכדברי ביה"ד: התעסקות בעלת קביעות ורציפות מיוחדת, המיועדת לצרכי מחייתו של המבוטח. יתר על כן, בערעור זה נקבע גם באיזה תחומים ניתן להגביל את ההגדרה של תאונה בעבודה כשהיא מתייחסת לעובד עצמאי. השאלה שנצבה בפנינו היא: מהו תחום הזמן והיקף המקום הקשורים בעיסוקו של עצמאי? החובקים הם בזרועותיהם כל שעתו וזמנו של העובד העצמאי, כולל הפסקות וסטיות, או קיימת הצמדה רק לאותם הליכי העבודה הדרושים במישרין לצרכי עיסוקו של העצמאי במשלה ידו? לפיכך נודעת חשיבות יתר לקביעת ביה"ד לערעורים, כי סטייה שלא לצרכי עיסוקו של עובד עצמאי מפסיקה את מהלך עיסוקו, ואין העובד העצמאי מכוסה ע"י חלק ב' לחוק עד אותה השעה בה הוא מתחיל מחדש לעסוק באופן ממשי במשלה ידו.

גם ביה"ד דלמטה נתן לאחרונה דעתו לשאלה האם העובד העצמאי מכוסה בדרכו ממעונו לעבודה וחזרה ממנה לפי סעיף 14(א) לחוק. ביה"ד לערעורים לא הכריע בשאלה זו והשאירה בבחינת תיקו (בפס"ד בוטרוס אשקור); מאידך קובע ביה"ד דלמטה בצורה חד-משמעית ("הכט נגד המוסד" ת.ב.ל. 217/59 וכן "שעשוע נגד המוסד") כי אין תאונות הנגרמות לעובד עצמאי בלכתו לעבודה וממנה מכוסות ע"י החוק. ביה"ד דלמטה מסתמך בעיקרו על נוסח סעיף 13 לחוק (הסעיף המגדיר פגיעה בעבודה) בו מדובר ב"מבוטח" שהוא בבחינת עובד, ובנפרד מדובר בסעיף זה ב"עובד עצמאי" — ומכאן מקיש ביה"ד כי הוראות סעיף 14(א) לחוק, בהן מדובר אך ורק ב"מבוטח" (ללא אזכור של המושג — "עובד עצמאי") אינן תופסות לגבי עובד עצמאי. כנימוק נוסף נתן ביה"ד דעתו גם על הפיסקה שבסעיף 14(א) לחוק, בה נקבע כי לא תיחשב תאונה כתאונת עבודה אם חלה, כאמור, בהליכה הפסקה של ממש, או סטייה מהדרך המקובלת כשאינן למטרה הכרוכה במישרין במילוי חובה כלפי המעביד; ואף מכאן למד ביה"ד כי סעיף זה נוגע לתחום היחסים שבין מעביד לבין עובדו בלבד.

אליבא דאמת: גם אצלנו קיימים ספיקות מסויימים באיזו מידה חלות הוראות סעיף 14(א) לחוק לגבי עובד עצמאי; אולם השאלה רחוקה עדיין מפתרונה הסופי. במיוחד יש להקשות על ביה"ד דלמטה מה הטעם שמצא לנקוט עמדה חדי-טירית מובהקת ביזמתו הוא בשאלה שניתן לפרשה לשני הצדדים, לקולא ולחומרא. אילו קבע המחוקק במפורש — כפי שהיה בהצעת החוק — כי אין סעיף 14(א) לחוק חל לגבי עובד עצמאי — היה המצב ברור ללא צל ספק; אך נראה לנו כי במקרה של ספק, ובהעדר טענות של הצדדים, לא היתה הכרחית העמדה בה נקט ביה"ד שהגיע בדרך פרשנות והיקש למסקנותיו.

שהרי ניתן לומר כי האזכור הנפרד של "עובד עצמאי" בנוסף על "מבוטח" בסעיף 13 לחוק בא לצרכי הייחוד אך ללא כל כוונה להוציאו מהתחום המוגדר של "מבוטח", הכולל — לפי סעיף 16 לחוק — גם עובד עצמאי. ניתן גם להוסיף, כי הפיסקה בסעיף 14 לחוק, הדנה בהפסקה ובסטייה, אולי אינה תופסת לגבי עובד עצמאי; אולם אין מכאן ללמוד לגבי הרישא של אותו סעיף, הדנה בתאונות בדרך לעבודה וממנה בחזרה. אף בחלק ב' לחוק משמשים המושגים "עובד עצמאי" ו"מבוטח" בערבוביה, פעם נוקט המחוקק בלשון "עובד עצמאי" ופעם אחרת בלשון "מבוטח" באותו הקשר (ראה, למשל, סעיף 24 לחוק).

* מפסה"ד "נאווי חפז נגד המוסד" (ניתן בערעור ביה"ד לערעורים) יש להבין כי הגדרת המושג "עובד" כמשמעותו בחוק טרם גובשה סופית. בפסיקה קודמת קבע ביה"ד לערעורים (באותו ההרכב) כי המושג "עובד" כמשמעותו בחוק משקף גם השתייכות למעמד-סטאטוס, ומהפסיקה הקודמת הובן כי ניתן לראות אדם כעובד גם באין לו מעביד, אם מבחינתו הסוב-יקטיבית ממשיך האדם לראות עצמו כמחפש עבודה.

בערעור זה של נאווי חפז הסביר ביה"ד את כוונותיו בדרך הצימצום. אמנם ביה"ד לא ביטל את גישתו העקרונית (אפשרות קיום עובד בלי מעביד), אולם הגביל אפשרות זו לתקופות

ביניים אצל מעביד אחד, שיחסי העבודה אתו נמשכים בין עבודה לעבודה, וכן במקרים של הפסקה בעבודה בתקופות קצרות ביותר, שהדעת נותנת שהן עדיין אינסידינגטיות לתקופת העבודה, או במקרים של חופשה סטאטוטורית (כגון: חופשת לידה).

במקרה הקונקרטי נקבע כי הפסקת עבודה של חודשיים, בערך, דיה לנתק את הקשר של הנפגע עם מעמדו כעובד.

* בפס"ד מעניין — "פרחה שינה" — נקבעה הלכה חשובה: אם, העוזרת לבתה במשק ביתה, לא תיחשב כ"עובדת" במסגרת ההרחבה שבסעיף 1(א) לחוק (סעיף ההגדרות), מאחר שאין לראות במשק בית "מפעל" כמשמעותו בחוק; כמו כן לא מוכן היה בית הדין לראות ביחסי הגומלין של עזרה הדדית בין אם לבתה "יחסי עבודה" כמשמעותם בחוק.

* המושג "אשה החיה בנפרד מבעלה" התעורר לראשונה בפס"ד ויקטוריה כהן — בערכאה הראשונה (הוגש ערעור בנידון). המוסד ראה עד כה "אשה החיה בנפרד מבעלה" רק באותן המסיבות שבני הזוג נפרדו מתוך כוונה מפורשת לא לחיות יחד, בין שכוונתם היא לגירושין או אפילו שאין כוונתם כזו. המוסד לא יכול היה לקבל כנקודת מוצא להגדרת המושג "אשה החיה בנפרד" מצב עובדתי מסוים, לעתים חולף ומקרי, שבעטיין של סיבות בלתי תלויות בבני הזוג — חיים הם בנפרד מבחינה גיאוגרפית (ריחוק מקום עבודה, מחלה וכו').

כלל בפרשנות הוא כי יש ליחס למושגים זהים באותו חוק מובן זהה, אפילו כשהם מופיעים בהקשרים שונים. לפי הגדרת המושג "אלמנה" שבסעיף 1 לתוספת השניה, "לא תיחשב אשה כאלמנה אם בחמש השנים האחרונות שלפני פטירת הבעל היתה נפרדת מבעלה המנוח שלוש שנים לפחות". אין למצוא שוני מהותי בין המושגים "חיה בנפרד" ו"היתה נפרדת" ויהיה זה, לדעתנו, מאד מרחיק לכת לומר כי אשה, שבעלה מאושפז במוסד סגור משך תקופה העולה על שלוש שנים לפני הפטירה, לא תיחשב כאלמנה. היש לומר שהמחוקק התכוון למצב מעין זה? אתמהה!!

המקרים רבים ושונים וצרה היריעה מלהכילם, אולם ברור כי היודיקטורה של בתי הדין הולכת ומתרחבת, ומתגבשות הלכות המשמשות את הצבוריות הרחבה ואת המוסד בדרך פעולתו.

מ. לוין

היועץ המשפטי למוסד

תיקונים בביטוח ברשות לעקרת הבית

על אף הסייגים הקיימים בביטוח ברשות לעקרת הבית, הגיע המוסד למסקנה שמקרים מסוימים מאפשרים גישה ליברלית יותר, ולפיכך הוכנסו תיקונים בסוג ביטוח זה.

* כדי לא לשלול מאשה החיה בנפרד מבעלה את זכותה ליהנות מהביטוח הלאומי — אותה אשה שלפני היפרדה היתה עקרת בית שאינה מבוטחת — ניתנת לה עתה האפשרות להצטרף לביטוח ברשות תוך 6 חודשים, לאחר שעברו לפחות 12 חדשים מאז נפרדה מבעלה.

* הורחבה אפשרות הצטרפותה של אשה שהיתה עובדת או עובדת עצמאית לביטוח ברשות: מעתה היא זכאית להצטרף לסוג זה של ביטוח אם היתה עובדת במשך 5 מתוך 6 שנים, כולל גם שנתיים לפני הפעלת החוק.

* נקבע הסדר חדש לגבי עובדות עונתיות: התיקון מאפשר לעובדות עונתיות, החוזרות בתום עונת העבודה למשק ביתן, להמשיך את ביטוחן כמעמד של מבוטחות ברשות.

בתחילה היה הרעיון המופשט. עלוך, הנושא את הכותרת "פרסי ייעול", הופץ בין עובדי המוסד, ובו נאמר:

"לעובד המוסד,

בוודאי היתה גם לך פעם ישעה טובה, כלומר רגע בו רעיון צץ במוחך, רעיון שנדמה והוא פותר בעיה כלשהי מעבודת המוסד בצורה מוצלחת יותר מהפתרון הנהוג. אולי הנחת לרעיון לחלוף מתוך חוסר אמון בו או בעצמך ועברת עליו לסדר-היום.

אם כך נהגת — חבל, כי יתכן ותועלת רבה היתה צומחת מכך לכולנו. הרי לעולם המצב אינו שפיר כליכך, שאין כבר מה לשפר בו.

רעיון-פותרי-בעיות — לא בנקל זכית לו. קודם כל הוא פרי בשל של נסיוןך הרב בעבודתך, הוא תגובה על רגישותך לכעיה מסויימת אשר מעניינת אותך או מעיקה עליך; הוא תוצאה של התבוננות שקטה במהלך הדברים ותהייה זמן רב ללא פתרון עד אשר הברקה פתאומית או מחשבה מאורגנת הביאה לך את רעיוןך.

אם המשיך להקדיש לרעיון כזה את מחשבותיך, תעבד אותו לפרסיו, יתכן וגלומה בו אפשרות של חסכון בהוצאות המוסד; יתכן ויש בו שיפור או פישוט תהליכי עבודה, המקל על חבריך לעבודה, מעלה את רמת שירותו של המוסד או מעניק נוחות גדולה יותר למבוטח ומשפר את היחסים בין הציבור לבין המוסד.

כעובד מנוסה בעבודתך, גם אתה מוזמן להיות שותף לתיכנון עבודת המוסד. לשם שיתוף כתיכנון זה החליטה מינהלת המוסד להפעיל את תוכנית מתן פרסי-ייעול לעובדי המוסד.

ולאט החל הרעיון לקרום עור וגידים. הוועדה לפרסי ייעול הוקמה, וכללה 4 חברים; סגן המנהל הכללי (יו"ר); מנהל הענף או היחידה שבייעול פעולתם דנה ההצעה; מנהל המחלקה לארגון ושיטות; נציג ועד העובדים הארצי (או איגוד עובדי המדינה).

בחודש מאי 1960 התכנסה הוועדה לישיבתה הראשונה. ההצעה הראשונה שזכתה בפרס של 350 ל"י היתה הצעתו של עובד המוסד, שיעלה את דרך הטיפול בשומות לעצמאיים ובהפרש דמי ביטוח שעליהם לשלם. נמצאה כחוסכת למוסד 7,000 ל"י לשנה, והמציע קבל פרס ייעול בשיעור של 5% מהחסכון. דהיינו 350 ל"י.

מאז הוגשו לוועדה 75 הצעות. ש-25 מהן אושרו. 8 מציעים זכו לפרסי כסף בסך 25-75 ל"י כל אחד, ולשאר בעלי ההצעות שנבדקו ואושרו הוענקו תעודות הוקרה והערכה בחתימת מנהל הכללי של המוסד.

"את גילי בני לרג זקנה"

הנני שמח מאד להודיעכם שקבלתי מכס את האישור לקצבת זקנה שבקשתני מכס. לפי חוק ביטוח לאומי, ובראש וראשונה אראה חובה נעימה לנפשי להביא לכם את רחשי תודתי.

לא בחינם התפללתי לאלהים ובקשתי: "אל תשליכני לעת זקנה — ככלות כוחי אל תעזבני" (תהלים ע"א ט'). ובי"ה הוא מילא את בקשתי.

לעולם אוכור לכם את החסד שעשיתם עמי, ועם כל הזקנים מארצנו, והנני שולח לכם את ברכתנו הנאמנה והלבבית ותזכו להמשיך את עבודתכם לטובת העם והמולדת.

ברכתנו נשלחת לנשיא שלנו ולממשלה של ארצנו הקדושה, עבור הדאגה שהם דואגים לזקנים של מולדתנו.

בכבוד רב ובהערצה

ח.ק., תל-אביב

מתוך דין וחשבון של האקטואר של המוסד

שצורף אל מאזן ודין וחשבון לשנת הכספים 1959/60

א. מבוא

1. תוכן המאזן

כדוגמת קודמיו גם המאזן לשנת 59/60 הוא מאזן אקטוארי שלם רק לגבי הענף נפגעי עבודה (לשני חלקיו) והענף אמהות, ונוסף עליהם גם לגבי הענף ביטוח משפחות מרובות ילדים, ועל-כן הוא מאפשר דיון מלא על מצבם האקטוארי של הענפים האלה. אך בנוגע לענף זקנה ושאיירים המאזן אינו שלם כי, כמו קודמיו, הוא אינו מביא בחשבון לא את תקבולי המבוטחים, עד כמה שזמן התהוות עילתם חל אחרי יום המאזן, ולא את תשלומיהם בעד העתיד.

ב. דמי הביטוח והמצב האקטוארי בענף זקנה ושאיירים

2. דמי הביטוח בענף זקנה ושאיירים

א. ביום 1.4.1960 נכנסה לתוקפה הגדלת שיעור דמי הביטוח בענף זקנה ושאיירים מ-2.9% ל-3.7% מהכנסת המבוטח. תוך התחשבות במינימום ובמכסימום מסוימים של הכנסת המבוטח; גם המכסימום הועלה החל מיום 1.4.1960 מ-360 לירות בחודש ל-420 לירות בחודש. שינויים אלה הגדילו ב-30% בערך את הכנסת הענף מדמי ביטוח ומן הקצבת האוצר, שהיא בגודל עשירית ההכנסה מדמי הביטוח.

אם כי השינויים האלה עשויים לשפר את המצב האקטוארי של הענף, אין להם השפעה על המאזן דהשתא, באשר בו אינם מובאים בחשבון תשלומי המבוטחים בעד העתיד (ראה סעיף 1).

ב. בדו"ח האקטוארי לשנה הקודמת קבענו כי דמי הביטוח שהשתלמו או הספיקו רק לשני שלישים מן ההוצאות לגבי דור צעיר הנכנס לרשת הביטוח הלאומי. על-פי ידיעות שקבלנו ממקורות שונים, אנו יכולים היום להגיד תוך סיפוק מסוים, כי תשלומיו ותקבוליו של גבר צעיר החוזר מן הצבא בגיל של 20 שנה הם באופן ממוצע מאוזנים, כלומר: הערכים המהוונים של תשלומיו ושל תקבוליו הממוצעים הם שווים (בערך).

ג. ברם הדברים האלה אמורים רק לגבי גבר צעיר כגיל. אך ברור שעולים חדשים בני גיל יותר גבוה אינם משלמים דמי ביטוח "מספיקים", אלא מביאים אתם גרעון אקטוארי נוסף לקופת הענף, וכן גם עקרת בית החוזרת לעבודה בגיל גבוה, אולי רק כבת 54 שנה, משלמת למוסד הרבה פחות מאשר תקבל ממנו, אפילו עבדה מספר שנים בצעירותה, אך הפסיקה להיות מבוטחת אחרי נישואיה.

ד. מן הגיל יוצא אפוא כי השיעור הנוכחי של דמי הביטוח בענף זקנה ושאיירים עדיין אינו מספיק, אמנם הגדלתו הנוספת סובלת דיחוי של שנים אחדות, אך יש לשים לב לכך, כי כל עוד שיעור דמי הביטוח לא יספיק לכל-הפחות לצרכי כל המצטרפים לרשת הביטוח, הרי הגרעון האקטוארי, במקום להתחלל באופן הדרגתי, ילך ויגדל גם על-ידי תוספת ריבית וגם על-ידי הצטרפותם של מבוטחים חדשים.

3. הגרעון האקטוארי בענף זקנה ושאיירים

א. בלוחות מספר א' ו'ג' בדין-וחשבון זה מופיע גרעון אקטוארי של ענף זקנה ושאיירים בסך 172 מיליון לירות. ז"א: בו בזמן שהערך המהוון של הקצבאות השוטפות עולה בערך ל-325 מיליון לירות, עולים נכסי הענף מכל המקורות (כולל דמי הביטוח העומדים להיגבות), רק ל-153 מיליון לירות (ראה לוח ג'). היינו ל-47% של היוון הקצבאות השוטפות ושלהן בלבד. גרעון זה עלה מדי שנה בשנה, מאז הוחל לשלם קצבאות זקנה בשנת 1957/58, מ-128 מיליון לירות ל-148 מיליון לירות, וכעת כנ"ל ל-172 מיליון לירות. גידול מדאיג זה של הגרעון האקטוארי מקורו כמובן בעובדה כי התוספת השנתית (מכל המקורות) של נכסי הענף קטנה ב-24 מיליון לפחות מן הערך המהוון של הקצבאות החדשות שהחלו לשלם אותן במשך שנת הכספים.

ב. מעניין להתבונן לעומת זאת במצבו האקטוארי של ענף נפגעי עבודה (ראה לוחות א' ו'ג'). נכסי הענף הזה, לא זו בלבד שהם שקולים כנגד הערך המהוון של כל הקצבאות השוטפות בצרוף הגימלאות קצרות המועד, דהיינו כנגד כל התחייבויות הענף הנגררות ע"י פגיעות בעבודה במשך שש שנות קיום המוסד — הם כוללים נוסף לזה עוד עתודה, אשר גדלה משנה לשנה, ומגיעה עכשיו ל-12.4 מיליון לירות. עתודה זו עולה ב-200 אלף לירות ויותר על כל הוצאות הענף במשך השנה שעברה, והיא שווה ל-70% של הכנסתו מדמי ביטוח באותה שנה.

ג. גם המצב בענפים ביטוח אמהות וביטוח משפחות מרובות ילדים עומד בניגוד משביע רצון למצב בביטוח זקנה ושאיירים.

בענף אמהות אמנם גדלה העתודה במשך השנה רק ב-300 אלף לירות והגיעה ל-8.6 מיליון לירות, אך היא שווה ל-86% מן הכנסות מדמי ביטוח ול-96% מן הוצאות בשנת 1959/60. המספרים המקבילים בענף ביטוח משפחות מרובות ילדים הם עדיין ארעיים, באשר הם מתייחסים לתקופת פעולה של שבועה חודשים בלבד. בכל זאת כדאי לציין כי הצטברה בתקופה זו עתודה בסך 844 אלף לירות מלבד קרן הביטוח של 700 אלף לירות. אך אומדן שתיהן כמובן עדיין אינו מבוסס במידה הרצויה.

ד. לעומת האמור בשני הסעיפים הקודמים, עלינו להדגיש כי הגרעון האקטוארי הנ"ל בסך 172 מיליון לירות של ענף זקנה ושאיירים הוא חוב ממשי, וכפי שהוברר בסעיף 2, הגרעון הזה עוד יוסיף לגדול, מפני שדמי הביטוח הנגבים כעת עדיין אינם מספיקים לכל המבוטחים העתידיים להצטרף לרשת הביטוח, וגם לא לאלה המבוטחים כעת ועוד אינם מקבלים קצבאות. ולו היינו עורכים מאזן אקטוארי שלם גם לענף זקנה ושאיירים, פירושו: היינו מתחשבים גם בתשלומים ובתקבולים אשר לפי סעיף 1 לא הבאנו בחשבון. הרי הגרעון האקטוארי היה גדול לאין שיעור מ-172 מיליון לירות.

4. האינדקס "המשכורת" ו"החודשי" בשנת 1959/60

האינדקס "המשכורת" אשר בו קשורות הוצאות הטיפעוליות של המוסד לא נשתנה במשך כל שנת הכספים 1959/60. גם האינדקס "החודשי", אשר לו צמודות השקעות המוסד באוצר, נד במשך שנת 1959/60 רק תגודות קטנות מחוסרות משקל, ולכן בשנה הזאת אין מקום לחקירה שעשינו בד"חות הקודמים תחת הכותרת הנ"ל.

5. הצמדה שלמה לאינדקס של תשלום הריבית על השקעות המוסד באוצר המדינה

החל משנת 1959/60 צמוד תשלום הריבית על השקעות המוסד באוצר הצמדה שלמה גם לגבי ההלוואות שניתנו לאוצר לפני יום 1.4.1957, זאת אומרת: לגבי כל הלוואות המוסד לאוצר מוגדלת הריבית הנומינלית המשתלמת בשיעור של 5% לשנה, ביחס האינדקס "הקובע" ביום המאזן — הוא יום פרעון הריבית — לאינדקס "הקובע" ביום מתן כל הלוואה והלוואה. יוצאים מזה שני דברים חשובים:

(א) שיעור הריבית "הממשי" אשר המוסד מקבל מאת האוצר עבור כל השקעותיו הקבועות שווה לשיעור הנומינלי, היינו 5%.

(ב) הערך המאזני של כל ההלוואות שניתנו לאוצר המדינה, לרבות אלה אשר ניתנו לפני 1.4.1957, מתקבל על-ידי הגדלת ערכן הנומינלי באותו היחס הנזכר בראש סעיף זה.

ג. השפעתם של שינויי אינדקס יוקר המחיה

6. תוספת ערך ההשקעות הצמודות לאינדקס

ההפרש בין הערך המאזני הנ"ל ובין הערך הנומינלי של ההשקעות הצמודות לאינדקס מהווה תוספת הערך הקיימת ביום המאזן והמופיעה בלוח א' בסך 12.837.923 לירות.

7. שיעור הריבית הממוצע

א. שיעור הריבית הממוצע שהושג בשנת 1959/60 הוא 4.76%, ואילו בדין וחשבון האקטוארי הקודם צויין שער הריבית הממוצע רק כ-4.27%. גידולו נובע בחלקו מהשלמת הצמדת ההשקעות מן השנים 1954-1957 (ראה למעלה סעיף 5) ובחלקו מתיקון חישוב השער הממוצע על-פי פירוט נוסף שקיבלנו בדבר הכנסות מריבית.

ב. אין באוסף סיבה שתוכל לגרור ירידה ניכרת של שער הריבית הממוצע, וגם בעבר הסתפקנו בספר של 1% בין שיעור הריבית הממוצע לשיעור הריבית החישובי אשר עליו ביססנו את חישוב קרנות הביטוח. יכולנו ונוכל גם בעתיד לעשות זאת, אך ורק מפני שהמוסד הוא מוסד לביטוח חובה. לכן נבסס בעתיד את חישובינו לצרכי המאזן על שער ריבית של 4½% במקום 4%.

8. השקעות המוסד

א. אופן הצמדת ההשקעות לאינדקס משביע רצון.
ב. ההכנסה מריבית מאפשרת העלאת שער הריבית החישובי ל-4½% באשר המוסד הוא מוסד לביטוח חובה.

9. מצב ענפי הביטוח

א. לא הרחבנו את הדיבור על מצב הענפים נפגעי עבודה, אמהות ומשפחות מרובות ילדים, אך הסברנו בסעיפים 3 ו-4, תוך השוואה עם הענף זקנה ושאיירים, כי מצב שלושתם הוא מוצק.
ב. מצבו האקטוארי של ענף זקנה ושאיירים הוטב ע"י הגדלת שיעור דמי הביטוח, אך עדיין אינו משביע רצון. הכרחי אפוא שיפור מצב הענף בשנים הקרובות ע"י הגדלה נוספת של שיעור דמי הביטוח או בדרך אחרת.

פרופ' שמשון ברויאר

האקטואר של המוסד

מאזנים ולוחות

מספר	תיאור	מספר	תיאור
1.	התקציב		
	מקור ראשי		
	מקור שני		
2.	דיוני אגף יסודי		
	מקור ראשי		
	מקור שני		
3.	הוצאות		
	מקור ראשי		
	מקור שני		
	מקור שלישי		
	מקור רביעי		
	מקור חמישי		
	מקור שש		
	מקור שבע		
	מקור שמונה		
	מקור תשע		
	מקור עשר		
4.	מקור אחר		
5.	הוצאות מיוחדות		
6.	מקור אחר		
7.	הוצאות		
	מקור ראשי		
	מקור שני		
	מקור שלישי		
8.	מקור אחר		
9.	הוצאות מיוחדות		
10.	מקור אחר		
11.	הוצאות		
12.	מקור אחר		
13.	הוצאות		
14.	מקור אחר		
15.	הוצאות		
16.	מקור אחר		
17.	הוצאות		
18.	מקור אחר		
19.	הוצאות		
20.	מקור אחר		
21.	הוצאות		
22.	מקור אחר		
23.	הוצאות		
24.	מקור אחר		
25.	הוצאות		
26.	מקור אחר		
27.	הוצאות		
28.	מקור אחר		
29.	הוצאות		
30.	מקור אחר		
31.	הוצאות		
32.	מקור אחר		
33.	הוצאות		
34.	מקור אחר		
35.	הוצאות		
36.	מקור אחר		
37.	הוצאות		
38.	מקור אחר		
39.	הוצאות		
40.	מקור אחר		
41.	הוצאות		
42.	מקור אחר		
43.	הוצאות		
44.	מקור אחר		
45.	הוצאות		
46.	מקור אחר		
47.	הוצאות		
48.	מקור אחר		
49.	הוצאות		
50.	מקור אחר		
51.	הוצאות		
52.	מקור אחר		
53.	הוצאות		
54.	מקור אחר		
55.	הוצאות		
56.	מקור אחר		
57.	הוצאות		
58.	מקור אחר		
59.	הוצאות		
60.	מקור אחר		
61.	הוצאות		
62.	מקור אחר		
63.	הוצאות		
64.	מקור אחר		
65.	הוצאות		
66.	מקור אחר		
67.	הוצאות		
68.	מקור אחר		
69.	הוצאות		
70.	מקור אחר		
71.	הוצאות		
72.	מקור אחר		
73.	הוצאות		
74.	מקור אחר		
75.	הוצאות		
76.	מקור אחר		
77.	הוצאות		
78.	מקור אחר		
79.	הוצאות		
80.	מקור אחר		
81.	הוצאות		
82.	מקור אחר		
83.	הוצאות		
84.	מקור אחר		
85.	הוצאות		
86.	מקור אחר		
87.	הוצאות		
88.	מקור אחר		
89.	הוצאות		
90.	מקור אחר		
91.	הוצאות		
92.	מקור אחר		
93.	הוצאות		
94.	מקור אחר		
95.	הוצאות		
96.	מקור אחר		
97.	הוצאות		
98.	מקור אחר		
99.	הוצאות		
100.	מקור אחר		

לוח א: מאזן

אקטיב

לי"ג	לי"ד	
		1. השקעות
	175,080,596	אוצר המדינה
		ערך נומינלי
187,918,519	12,837,923	אוצר המדינה
		תוספת ערך לרגל עליית האינדקס
	2,077,515	2. נכסי דלא ניידי
1,992,957	-84,558	בנינים לפי הרכישה
		סחת
	120,316	3. הלואות
	10,400	נכי עבודה
		קרן לשיקום
	312,000	האוניברסיטה העברית
		ערך נומינלי
	33,800	האוניברסיטה העברית
	50,000	תוספת ערך לרגל עליית האינדקס
546,461	19,945	קופת "יהב"
		עובדי המוסד
		4. פקדונות לזמנים קצרים
843,366		בנק הרוואר
28,300,000		5. דמי ביטוח העומדים להיגבות
	1,472,000	6. חייבים
	237,994	אוצר המדינה — הקצבת האוצר
	243	אוצר המדינה — גימלאות נפנעי ספר
	10,284	אוצר המדינה — נכי רדיפות הנאצים
	49,651	אוצר המדינה — משרד הבטחון
	19,163	אוצר המדינה — שונים
	13,123	מוסד לבטיחות וגיהות בעבודה
1,970,947	168,489	שווי הגימלה מאת המעביד ופיצויים מצד שלישי
		שונים
	15,000	7. מקדמות
	671,000	מרכז השיקום בתל-השומר
687,500	1,500	קופת חולים
		בית החולים בעמק יזרעאל
1,425,885		8. בנקים עו"ש
41,670		9. קופות הסניפים והמשרד הראשי
1		10. מטלטלין (ערך סמלי)
172,447,449		11. גרעון אקטוארי בענף זקנה ושאירים
396,174,755		

פסיב

ל"י	ל"י		
	325,000,000	1. קרן ביטוח (כולל תביעות שטרם הוגשו)	
	27,000,000	ענף זקנה ושאירים	
	1,150,000	ענף נפגעי עבודה	
353,850,000	700,000	ענף אמהות	
		ענף משפחות מרובות ילדים	
	12,357,733	2. עתודה	
	8,561,976	ענף נפגעי עבודה	
21,764,085	844,376	ענף אמהות	
		ענף משפחות מרובות ילדים	
	19,591,389	3. זכאים	
		קרן השואה	
		לתשלום תגמולים למשרתים במילואים	
	513,225	קרן השואה	
20,560,670	456,056	תוספת ערך לרגל עליית האינדקס	
		שונים	
	396,174,755		
ל"י 685,755			

חשבון מקביל : נותני המחאות בסחון

לוח ב: חשבון הכנסות והוצאות

הוצאות

ל"י	ל"י	ל"י	ל"י	ל"י	ג'מלאות
		26,863,615			ענף זקנה ושירים
		4,260,599			קצבת זקנה
		59,401			קצבת שירים
	31,524,441	340,826			מענק שירים
					דמי קבורה
					ענף נפגעי עבודה
			עצמאים	שכירים	
		3,903,752	229,865	3,673,887	הוצאות ריפוי
		3,028,256	351,233	2,677,023	דמי פגיעה
		1,247,677	76,796	1,170,881	קצבת נכות
		1,874,777	131,092	1,743,685	מענק נכות
		650,076	20,989	629,087	קצבת תלויים
		43,943	—	43,943	מענק תלויים
		142,875	961	141,914	שיקום מקצועי
		6,987	24	6,963	הוצאות אש"ל
	10,898,343		810,960	10,087,383	סך הכל
		4,511,493			ענף אמהות
		3,811,905			מענק לידה
	8,442,333	118,935			דמי לידה
					הסעת יולדות
54,185,818	3,320,701				ענף משפחות מרובות ילדים
					קצבה משפחתית
					הוצאות מינהליות
	2,037,914				ענף זקנה ושירים
		955,510			ענף נפגעי עבודה
		102,847			שכירים
	1,058,357				עצמאים
	465,721				ענף אמהות
3,765,992	204,000				ענף משפחות מרובות ילדים
					השתתפות בפעולות למניעת תאונות
					ענף נפגעי עבודה
194,770					שכירים
					עודף ההכנסה על ההוצאה
	23,953,380				ענף זקנה ושירים
		5,883,809			ענף נפגעי עבודה
		1,265,250			שכירים
	7,149,059				עצמאים
	1,347,663				ענף אמהות
32,595,478	145,376				ענף משפחות מרובות ילדים
<u>90,742,058</u>					

לתקופה 1.4.1959-31.3.1960

הכנסות

ל"י	ל"י	ל"י	
		46.439.077	גבייה — דמי ביטוח
			ענף זקנה ושאיירים
			ענף נסגעי עבודה
		17.420.650	שכירים 15,357,186
			עצמאיים 2,063,464
		9.994.268	ענף אמהות
	76.062.468	2.208.473	ענף משפחות מרובות ילדים
		765	שווי הגימלה מאת המעביד
			ענף זקנה ושאיירים
			ענף נסגעי עבודה
	2.105	1.340	שכירים
			ביטול שווי הגימלה מאת המעביד
			משנים קודמות
		(-4.770)	ענף זקנה ושאיירים
			ענף נסגעי עבודה
		(-2.925)	שכירים
76.055.959	(-)8.614	(-) 919	ענף אמהות
			פיצויים מצד שלישי
	1.500		ענף זקנה ושאיירים
			ענף נסגעי עבודה
		299.003	שכירים
302.575	301.075	2.072	עצמאיים
			הקצבת האוצר
			ענף זקנה ושאיירים
		4.500.000	הקצבה
	4.468.226	(-)31.774	הפחתת לבית הדין
			ענף משפחות מרובות ילדים
		1.472.000	הקצבה
5.929.830	1.461.604	(-)10.396	הפחתת לבית הדין
			ריבית
	5.732.005		ענף זקנה ושאיירים
			ענף נסגעי עבודה
		1.336.770	שכירים
	1.450.291	113.521	עצמאיים
7.429.298	247.002		ענף אמהות
			תוספת ערך ההשקעה
	878.932		ענף זקנה ושאיירים
			ענף נסגעי עבודה
	130.098		שכירים
1.024.396	15.366		ענף אמהות
<u>90.742.058</u>			

לוח ג: מאזן כללי של ענפי

אקטיב

ל"י	ל"י	ל"י	
		100,538,796	נכסי הענפים שנוצרו מעודף החכנסה על ההוצאה משנים קודמות
			ענף זקנה ושירים
			ענף נפגעי עבודה
		22,993,644	שכירים
		24,756,017	עצמאים
	129,912,660	4,617,847	ענף אמהות
			נכסי הענפים שנוצרו מעודף החכנסה על ההוצאה בשנת 1959/60
		23,953,380	ענף זקנה ושירים
			ענף נפגעי עבודה
		7,149,059	שכירים
		1,347,663	עצמאים
			ענף אמהות
162,508,138	32,595,478	145,376	ענף משפחות מרובות ילדים
			דמי ביטוח העומדים להיגבות
	17,783,000		ענף זקנה ושירים
			ענף נפגעי עבודה
		3,391,000	שכירים
		2,183,000	עצמאים
	5,574,000		ענף אמהות
	3,544,000		ענף משפחות מרובות ילדים
28,300,000	1,399,000		
			נכסי הענפים שנוצרו מתוספת ערך ההשקעות לרגלי עליית האינדקס
	10,277,375		ענף זקנה ושירים
			ענף נפגעי עבודה
		1,810,235	שכירים
		68,422	עצמאים
	1,878,657		ענף אמהות
12,358,498	202,466		
172,447,449			גרעון אקטוארי — ענף זקנה ושירים
375,614,085			

הביטוח ליום 31.3.1960

מסיב

ל"י	ל"י	ל"י	קרן ביטוח — כולל תביעות שטרם הוגשו		
		270.000.000	ענף זקנה ושאיירים		
	325.000.000	55.000.000	קצבת זקנה		
			גיסלת שאירים ודמי קבורה		
			ענף נפגעי עבודה		
			עצמאיים	שכירים	
		800.000	100.000	700.000	דמי פגיעה
		13.800.000	800.000	13.000.000	קצבת נכות
		2.300.000	200.000	2.100.000	מענק נכות
	27.000.000	10.100.000	600.000	9.500.000	גיסלת תלויים
			1.700.000	25.300.000	ס"ה
			ענף אמהות		
		250.000	מענק לידה		
	1.150.000	900.000	דמי לידה		
			ענף משפחות מרובות ילדים		
353.850.000	700.000		קצבה משפחתית		
			עתודה		
		8.778.688	ענף נפגעי עבודה		
	12.357.733	3.579.045	שכירים		
	8.561.976		עצמאיים		
			ענף אמהות		
21.764.085	844.376		ענף משפחות מרובות ילדים		
<u>375.614.085</u>					

לוח ד: תקציב המוסד לביטוח

הכנסות

ל"י	ל"י	ל"י	
		37,620,000	ביטוח זקנה ושאינים
		21,740,000	דמי ביטוח — מעבידים
		11,320,000	שכירים
	72,200,000	1,520,000	עצמאיים
	7,200,000		לא־עובדים
	8,165,000		הקצבת אוצר המדינה
	20,000		ריבית
87,595,000	10,000		פיצויים מצד שלישי
			החזרת גימלאות ממעבידים
			ביטוח נפגעי עבודה
			עצמאיים
	19,180,000	1,830,000	שכירים
	1,925,000		דמי ביטוח
	400,000		ריבית
	5,000		פיצויים מצד שלישי
			החזרת גימלאות ממעבידים
		2,060,000	סך־הכל
			ביטוח אמהות
21,510,000		4,790,000	דמי ביטוח — מעבידים
		4,790,000	שכירים
		1,830,000	עצמאיים
	11,530,000	120,000	לא־עובדים
	11,035,000		ריבית
	2,000		החזרת גימלאות ממעבידים
12,020,000	183,000		משיכה מקרנות הענף
			ביטוח משפחות מרובות ילדים
		4,790,000	דמי ביטוח — מעבידים
		920,000	עצמאיים
	5,800,000	90,000	לא־עובדים
	3,800,000		הקצבת אוצר המדינה
	40,000		ריבית
9,642,000	2,000		החזרת גימלאות ממעבידים
<u>130,767,000</u>			

לאומי לשנת הכספים 1961/62

הוצאות

ל"י	ל"י	ל"י			
		38.000.000	ביטוח זקנה ושאירים		
		7.500.000	קצבת זקנה		
	46.000.000	500.000	גימלת שאירים		
	2.565.000		דמי קבורה		
	46.000		הוצאות מינהל		
87.595.000	38.984.000		תקציב בת-ידין לביטוח לאומי		
			העברה לקרנות הענף		
			ביטוח נפגעי עבודה		
			עצמאיים	שכירים	
		4.200.000	500.000	3.700.000	דמי פגיעה
		4.000.000	400.000	3.600.000	גימלת נכות
		1.060.000	60.000	1.000.000	גימלת תלויים
		207.500	7.500	200.000	שיקום מקצועי
		22.500	2.500	20.000	אש"ל
		5.000.000	500.000	4.500.000	ריפוי
	14.490.000		1.470.000	13.020.000	סיכום
	1.662.000		147.000	1.515.000	הוצאות מינהל
	370.000		—	370.000	פעולות למניעת האונות
21.510.000	4.988.000		443.000	4.545.000	העברה לקרנות הענף
			2.060.000	19.450.000	
					ביטוח אמהות
		6.400.000	מענק לידה		
		100.000	תוספת אישפוז במקרים מיוחדים		
		4.750.000	דמי לידה		
12.020.000	11.450.000	200.000	הסעת יולדות		
	570.000		הוצאות מינהל		
			ביטוח משפחות מרובות ילדים		
			קצבה משפחתית		
	8.500.000		הוצאות מינהל		
	400.000		תקציב בת-ידין לביטוח לאומי		
	24.000		העברה לקרנות הענף		
9.642.000	718.000				
<u>130.767.000</u>					

סניפי המוסד לביטוח לאומי

סניף אילת	רח' המלך ג'ורג' 67	ירושלים
סניף אופקים	ככר מסריק 15	תל-אביב
סניף אבן יהודה	שד' המגנים 47	חיפה
סניף אשדוד	רח' החלוץ 89	באר-שבע
סניף אשקלון	רח' הנשיא וייצמן 73	חדרה
סניף בית שאן	רח' נצרת, טבריה	טבריה
סניף בית שמש	רח' ירושלים, צפת	צפת
סניף בת-ים	רח' וייצמן 39	כפר-סבא
סניף גדרה	רח' וייצמן 42, נהריה	נהריה-עכו
סניף דימונה	רח' גבורי סיני 5, עכו	
סניף הרצליה	רח' 114 מס' 14	נצרת
סניף חולון	שד' וייצמן 23	נתניה
סניף יבנה	רח' הכרמל	עפולה
סניף יבנה	רח' הקליה השניה	פתח-תקוה
סניף יבנה	רח' סמילנסקי 7	רחובות
סניף יבנה	שד' הרצל 17	רמלה
סניף יבנה	דרך זבוטינסקי 92	רמת-גן
סניפי משנה		
סניף אילת	בנין משרד העבודה	
סניף אופקים	בנין המועצה המקומית	
סניף אבן יהודה	משרדי מועצת הפועלים	
סניף אשדוד	משרדי הסוכנות היהודית	
סניף אשקלון	רח' הרצל, בנין בנק הפועלים לשעבר	
סניף בית שאן	רח' העצמאות, בית התרבות	
סניף בית שמש	בנין משרדי הממשלה	
סניף בת-ים	בנין העירייה, רחוב ירושלים	
סניף גדרה	רח' בילו, בית הוועד החקלאי	
סניף דימונה	בנין המועצה המקומית	
סניף הרצליה	בנין בנק הפועלים	
סניף חולון	בנין העירייה, רח' וייצמן	
סניף כפר ירוחם	בנין המועצה המקומית	
סניף נתיבות (עזתה)	בנין המועצה המקומית	
סניף קרית גת	בנין המוסדות	
סניף קרית מלאכי	בנין המועצה המקומית	
סניף קרית שמונה	רח' מרכז מסחרי חדש, ליד קולנוע חרמון	
סניף ראשון לציון	רח' ז'בוטינסקי סינת רוטשילד	
סניף שדרות	בנין המועצה המקומית	
סניף שפועם	בנין העירייה	
סניף תל-מונד	בנין המועצה המקומית	

רשויות המוסד לביטוח לאומי

מועצת המוסד

שר העבודה, יו"ר המועצה	ד"ר ג. יוספטל
משרד העבודה	עו"ד צ. ברניב
משרד האוצר	ש. טרוקר
משרד הבריאות	ד"ר ח. ש. הלוי
משרד הסעד	ח. יפת
משרד המסחר והתעשייה	א. דוברת
משרד הדואר	י. צוקרמן
הסוכנות היהודית	ב. יפה
התאחדות בעלי התעשייה	מ. לוי
התאחדות בעלי התעשייה	עו"ד י. האוזמן
התאחדות בעלי התעשייה	א. אבו
חברת העובדים השיתופית	י. ריטוב
התאחדות האכרים	ד. גליקסון
התאחדות האכרים	מ. שלוש
החברה לבנין ולעבודות ציבוריות מיסודו של סולל-בונה	א. בן-גד
ארגוני הקבלנים והבוונים	א. דביב
התאחדות הסוחרים הכללית	י. שור
התאחדות בעלי מלאכה ותעשייה זעירה	מ. מנדלבוים
הסתדרות הכללית של העובדים	ב. ליו
הסתדרות הכללית של העובדים	צ. גינת ז"ל
הסתדרות הכללית של העובדים	י. לביטוב ז"ל
הסתדרות הכללית של העובדים	ז. כרמי
הסתדרות הכללית של העובדים	ש. דן
הסתדרות הכללית של העובדים	עו"ד י. גיל
הסתדרות הכללית של העובדים	י. מינקובסקי
הסתדרות העובדים הלאומית	ש. כהן
הסתדרות הפועל המזרחי	מ. א. אהרוני
הסתדרות פועלי אגודת ישראל	א. ורדיגר
הסתדרות הפועלים החקלאיים	י. שוצברג
הסתדרות הפועלים החקלאיים	מ. שמיר
הסתדרות הפועלים החקלאיים	מ. נוסבוים
המרכז החקלאי של הסתדרות הפועל המזרחי	ג. יערי
"בחן", ברית פיקוח של אגודות חקלאיות שיתופיות	אינג' א. ר. גראד
הסתדרות הרפואית	ד"ר א. פליישר
הסתדרות עורכי הדין	עו"ד ה. בן-ארי
הסתדרות נשים ציוניות	גבי א. פולאק
מועצת הפועלות	עו"ד גבי י. נחמן
נתמנה אישית ע"י שר העבודה	פרופ' ת. גרושקה
נתמנה אישית ע"י שר העבודה	ד"ר ב. הראל
נתמנה אישית ע"י שר העבודה	י. עילם
נתמנה אישית ע"י שר העבודה	י. קנב

מינהלת המוסד

מנהל כללי ויו"ר המינהלה	ד"ר ג'ורא לוטן
סגן מנהל כללי	ראובן וולקוב
גזבר המוסד	אורי דותן
מנהל ביטוח נפגעי עבודה	ד"ר חנון לחמן
מנהל ביטוח זקנה ושאימים	אברהם רמון

מנהלי יחידות

המשרד הראשי

מנהל חשבונות ראשי	דב בנחורין
ממלא מקום סקד שיקום ראשי	ל. בלומנזון
מנהל מחלקת המיכון	שלמה ברגר
אקטואר ראשי	פרופ' שמשון ברויאר
מנהל המחלקה ליחסי ציבור	אלחנן גפני
עוזר ראשי למנגנון ומינהל	חסדאי דורון
מנהל מחלקת המבדק הפנימי	זאב הולצמן
סגן האקטואר של המוסד	אהרון הימל
יועץ משפטי	עו"ד משה לוי
מנהל המחלקה לארגון ושיטות	שרמן ליבר
סגן היועץ המשפטי	עו"ד אברהם מאיר
עוזר ראשי למנהל הכללי	אהרון מוצבדך
מנהל העניינים הרפואיים	ד"ר ברנהרד נוימן
מנהל המחלקה למחקר וסטטיסטיקה	ד"ר אריה ניצן
עוזר ראשי לענייני הדרכה	אברהם פלמון
סגן מנהל העניינים הרפואיים	ד"ר אלכסנדר פרבר
מזכיר מועצת המוסד	אברהם פרידל
מנהל המשק	יוסף קופר
סגן גזבר המוסד	אריה שבח

סניף ירושלים

מנהל סניף ירושלים	יהושע בלבינדר
סקד תביעות מחוזי	עו"ד מרדכי מושכל
מפקח מחוזי על הנבייה	יוסף בנזימן
רופא מחוזי	ד"ר ראובן מאיר
מנהל חשבונות מחוזי	יצחק מזרחי

סניף תל-אביב

מנהל סניף תל-אביב	מיכאל דודה
רופא מחוזי	ד"ר חיים זינדל
סקד תביעות מחוזי	עו"ד נתן שמקין
עוזר ליועץ המשפטי	עו"ד זאב כרמלי
מנהל חשבונות מחוזי	יקותיאל פרידמן
מפקח מחוזי על הנבייה	מרדכי שטלברג

מנהלי יחידות (המשך)

סניף חיפה

מנהל סניף חיפה	משה מוהליבר
עוזר ליועץ המשפטי	עו"ד חנוך אריאל
רופא מחוזי	ד"ר אלחנן מעוז
מפקח מחוזי על הגבייה	מאיר סלוחובסקי
מנהל חשבונות מחוזי	צבי פופר
פקיד תביעות מחוזי	דוד פלץ

סניפים אזוריים

מנהל סניף רמלה	דוד אולשבסקי
מנהל סניף פתח תקוה	אליעזר ארצי
מנהל סניף חדרה	צבי ברנע
מנהל סניף כפר סבא	דוד גרנון
מנהל סניף באר שבע	ישעיהו זמיר
מנהל סניף טבריה-צפת	יצחק כהן ז"ל
מנהל סניף נצרת	מוחמד סאלח
מנהל סניף רמת גן	יעקב פישגרונד
מנהל סניף עפולה	יואל צוקרמן
מנהל סניף נהריה-עכו	גוסטאב רפפורט
מנהל סניף רחובות וממלא-מקום מנהל סניף נתניה	יעקב רייפן

בית דין לביטוח לאומי

אבות בתי הדין המקומיים

שופט שלום — ת"א יפו	ד"ר חיים ארליך
שופט שלום — ירושלים	ישראל וינר
שופט שלום — ירושלים	משה כהן
שופט שלום — חיפה	ד"ר הנס יעקב לוין
שופטת שלום — חיפה	ליבה פורטונה
שופט שלום, אב"ד ארצי	ד"ר שאול קובובי
שופט שלום — ת"א יפו	ד"ר מאיר רובין
שופט שלום, אב"ד ארצי	ד"ר יוסף רייך

בית דין לעדעורים

שופט מחוזי, אב"ד	יהודה כהן
שופט מחוזי, אב"ד	ד"ר בן-ציון שושבסקי
עורך-דין	חיים אור
עורך-דין	צבי הילר
עורך-דין	עמנואל מאק
עורך-דין	גד אלון

נדפס בדפוס גירוסלם פוסט, ירושלים

המוסד לביטוח
חשבוני